17037 |A| 2

3/-
Incolle

F. XVII. t
18

Slatkine
3 sw. fr

PETRUS
A CASTRO
DE FEBRE
MALIGNA.

47529

PETRI A CASTRO BAYONATIS FEBRIS MALIGNA PUNCTICULARIS

Aphoriſmis delineata.

DICATA

Illuſtriſs. D. D.

GASPARO CUCCHIO

Doctiſſimo Medico-ac Philoſopho Bergomen.

BERGOMI, M.DCCXXVI.

Typis Joannis Santini.

Superiorum permiſſu.

Illustrissime, & Sapientissime D.

Ecusum meis Typis Tractatum hunc celeberrimi qu. Medici Petri à Castro tuo Nomini inscribere volui Vir Illustriss., ut exindè & meum erga Te constaret obsequium, & validum opellæ compararetur Patrocinium. Non memorem hìc antiquum, nobileque tuum genus & apud Bergomeos, & apud Bri-

xienses ; non repetam singulis fermè Ævis illustres Viros & honoribus auctos, & doctrinis præstantes; Gratium, & Guilelmum Collegiatos Judices, currente decimo tertio Sæculo, & gravioribus Patriæ rebus adhibitos, & præcipuis ejusdem muneribus functos; Lanfrancum I. C. Mediolanensium Statutorum Collectorem; non decimo quinto ineunte Cresimbenum Canonicum Cathedralis Archipræsbiterum, probitate Morum, & Sapientia insignem; aut cadente sexto decimo Marcum Antonium Ticini, Bononiæ, Romæ, & alibi publicum primarium Canonici Juris Interpretem, editis Voluminibus celebrem, Papiensis Ecclesiæ Generalem Vicarium, aliosque, quos recensere & inutilis labor est, & meo parum favens instituto. Tu etenim solus absque Stemmati

au-

auxilio mea Vota imples Vir Præstantissime, qui Medicinam non crassioribus innixam regulis, sed firmioribus Philosophiæ fundamentis, Recentiorum observationibus, & mechanicis Doctrinis locupletatam assiduè excolis, solida praxi ad Hippocratis morem composita sustines, publicis eruditis operibus tueris, quibus & à Patriis, & ab exteris Professoribus publica, privataque accessit commendatio, literarum commercio cum celebrioribus Medicis amplificas, & morum suavitate ità exerces, ut Ægri non tàm à Medici præsentia solatium, quàm Morbus à medicamine accipiat detrimentum.

His accedunt aliarum Disciplinarum ornamenta, politioris tùm Latinæ, tùm Hetruscæ Literaturæ cultura, Pœseos singulare artificium, facilitas, & dul-

cedo, Legum studium aliàs te... tis viribus exercitum, & anti... quarum rerum notitia, ex vetu... stioribus tùm Tabulariis, tùm... Monumentis intrepido labore de... prompta. Hilari itaque vultu... hoc meæ reverentiæ pignus am... plectere Vir Illustriss., meque Tu... Nominis observantissimum Culto... rem tuæ benevolentiæ munere di... gnare, ut perpetuò dicar

Tuæ Dominationis Illust...

Bergomi die 30. Martii 1726.

Humillim. adstrictiss. & obsequen...
semper cliens
Joannes Santini.

AU-

AUCTORIS PRÆFATIO.

Studiosissimis, Meritissimisq; viris Philosophiæ, ac Medicinæ Doctor.

FRANCISCO JONÆ Patric. Veron.
GOTOFREDO TILESIO,
MAXIMILIANO VvALTHERO,
MARTINO VvIRTH,
GEORGIO CHRISTIANO STOBERLINO,
CHRISTIANO DOMNISCH,
BALTHASARI VvALCLKMER,
I. MARTINO FABRO,
SEBASTIANO NETH, Germanis.

Dilectissimis in praxi Discipulis

PETRUS A CASTRO

Medicus Veronensis.

MOrbi immanitèr hac tempestate grassantis, Juvenes clarissimi, non semel descriptionem

poſtulaſtis: ecce vobis accuratam, & quanta potui brevitate compilatam exhibeo; Accuratam, quandoquidem rei dignitas non patitur extremis labris tanti momenti diſciplinam deguſtari; Brevem, ut exactiùs liceat adipiſci, mentiſque adytis altiùs recondi doctrinam, in quà morborum ferè omnium compendium invenietis. Ab una namque iſta febre, tanquam de crudeli Pandoræ pyxide, pullulare vidiſtis ſæpiùs Morborum, ac Symptomatum omne genus. Percurrite cerebri morbos, ecce in febri Puncticulari phrenitides, lethargos, typhomanias, deliria, obliviones, inſignes triſtitias, cephalæas, vigilias, ſomnolentias, epilepticos inſultus, convulſiones, dentium ſtridores tremores, horrores, jactationes, ſurditates, aurium tinnitus, narium hæmorrhagias, vertigines, cæcitates, ſtrabiſmos, mutitates, & mille alia. Divertite mox paulò inferiùs; ecce ex alio agmine inſurgent anginæ ſuffocantes, tuſſes irrequietæ, fætidi anhelitus, difficiles reſpirationes, pulſuum mille varietates, & ataxiæ, cordis denique graviores affectiones, syncope nempè, lipothymia, palpitationes, febrium omne genus variis inſignitum differentiis. Aliæ namque ſe exhiben horrificæ, ſudorificæ aliæ, aliæ ampullosæ, ſeu pemphingodes, aliæ laſſitu-
di-

dinariæ, aliæ anxiosæ, urentes, lipyriæ, pallidæ, lividæ, ut hic usurpem Hippocrat. elegantem febrium partitionem 6. *Epid. sect.* 1. *tex.* 21. vobis exhibentis; Principi virtuti propter sympathiam adhærebunt acres cardialgiæ, mox ex imò ventre subsilient singultus, inanes nauseæ, vomitus irriti, inappetentiæ fastidiosissimæ, sitis inexhausta, & quandoque cum mira linguæ ariditate nulla, linguarum nigredo, ac horrida scabrities. Pertinacissimæ præterea viscerum obstructiones, quin & ipsorum parenchymatum corruptiones immedicabiles, icteri ancipites, intestinorum murmura, cruciatus, choleræ, diarrhœæ, dysenteriæ, tenesmi, verminationes, urinarum tùm laxa profluvia, tùm arctæ suppressiones, & quod tandem sine admiratione ingenti non potuistis observare, impudicæ satyriases rara crisi forsan judicandæ, de qua Hippocr. 6. *Epid. sect.* 2. *text.* 31. Sed quid in corporis peripheria, quid in universali corpore non indicabit hydra multiceps ista? Longum esset maculas, pustulas, tumores, parotides, gangrænas, anthraces, sudores fœtidos, exsolventes madores, colliquantes affluxus, dolores ambulativos, quin & phthiriases recensere. Sed hæc videntur sufficere, ut universalem fermè praxim in uno morbo, & totam

medicinam in uno coacervatam affectu concipiatis, & flores vestrarum annua praxi obſervationum accuratè colligatis, ſerta aliquando paraturi, & Civicis corollis glorioſa redimituri tempora.

Affectus tamen iſte, quod videatur in dies ferociùs debachari, & graſſari acerbiùs, tanta dexteritate tractandus venit, ut in ſingulis ſingulari utendum ſit methodo, ac diverſa penitùs medendi ratione. Quibuſdam enim à principio conveniunt lenientia, quibuſdam nocent, alios crebri ſudores liberant, alios & plurimos perimunt. Sanguinis evacuatio cunctis ſemper profuit, ſed diverſimodè, & apto tempore decentique copia celebrata, non diminuta errore Eraſiſtratico. Metu enim inani infamantur nobilia artis præſidia, & vulgus indelebili, ac pertinaci imbuitur abuſu. Modus tamen in rebus eſt, nec ſemper effręnandi humores maligni, ablato ſanguinis dulci contubernio: nihil pernicioſiùs, ſi abſque delectu, ac præmeditatione uſurpetur: veſicantia non valdè hoc tempore prodeſſe viſa ſunt: forſan quia criſes ſalubriter futuras divertere poſſent. Alvi fluxu major pars evaſit, purgantia tamen medicamenta, aut ſemipurgantia ante decimam quartam exhibita multos in ruinam egerunt, conturbatis ma-

gis

gis exacerbatisq. humoribus. Hæc omnia, ac multò plura, non solùm in nostris curationibus diligenter annotastis; sed in diversis pariter consultationibus, quas cum Clariss. Veronensibus Archiatris sæpiùs inivimus. Multa quidem ex abundanti penu Doctissimi *Alexandri Liscæ*, nobilitate, ætate, & consilio excellentis, in quem unum priscorum Veronensium Medicorum, tot sæculis, ac terris illustrium, antiqui jubaris cuncti simul videntur radii collimasse. Non minora ex Aurato Equite *Francisco Pona*, Musarum Corculo, Artis peritia omnigena eruditione, sermonisque venustate inimitabili, Selectissima quam plura ex Lyceo acutissimi *Hieronymi Franzosii* (Lyceum enim valdè suum sibi fecit alter Aristot.) qui ingenii sagacitate, sententiarum soliditate, severa denique gravitate, dignitatis medicæ unicus assertor verè dici potest. Accuratam denique medendi Methodum a meritissimo *Octavio Franchino*, prudentia, dexteritate morumque suavitate insigni. Quibus non pœnitebit ex junioribus adnectere *Aldericum*, ac *Sedarbonum*, quos inter cæteros Collegii Veronensis peritissimos viros sæpiùs audistis odorem Hippocraticum spirantes. Ex his abundè potuistis copiosum vobis parare commentum, rectèque præmuniri, ut si ali-

quan.

quando irato Numine contigerit a talii ferocissimo hoste obsideri vestras civi-tates, impetum adorientis validè pro-pulsare, ac fortiter sustinere valeatis. Valete interim, & munusculum istud grato animo, & tenaci memoria acci-pite.

Veronæ.

IN-

INDEX.

A

B

Be-

C

D

E

F

Fa-

G

H

Hi-

I

L

M

Mal-

N

P

R

S

T

V

Ven-

NOI

NOI
RIFFORMATORI
Dello Studio di Padova.

AVendo veduto per la Fede di revisione, ed approbazione del P. F. Tommaso Maria Genari Inquisitore, nel Libro intitolato: *Petri à Castro Bayonatis Febris maligna puncticularis Aphorismis delineata*, non v'esser cos'alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimente per Attestato del Segretario nostro niente contro Prencipi, e buoni costumi, concedemo licenza a *Giovanni Santini Stampatore in Bergamo*, che possa esser stampato, osservando gl'Ordini in materia di Stampe, e presentando le solite Copie alle pubbliche Librarie di Venezia, e di Padova.

Dat. li 10. Decembre 1725.

(Gio: Francesco Morosini Kav. Ref.
(Andrea Soranzo Proc. Ref.
(Pietro Grimani Kav. Proc. Ref.

Agostino Gadaldini Segr.

FE-

FEBRIS MALIGNA PUNCTICULARIS Aphorismis delineata.

SECTIO I.

Natura, ortus, & nomen febris pulicaris: ut antiquis cognita: à pestilentibus, & putridis diversa.

I. INconstantem, & incertam hujus febris naturam, ex multorum accidentium syndrome, facilè est, etiam mediocriter peritis adipisci; at ex uno, vel altero signo, & sæpe sub specie boni larvato, non ita facilè: *Nam valdè peritis quandoque medicis similitudines pariunt errores & difficultates. 6. Epid. s. 8. text. 44.*

II. Sæpe succedit ista febris, ideam referens intermitten-

tium, & tamen brevi, quinta scilicet, septima, aut nona, in cipit ostendere suam feritatem. Hoc est quod dicitur, febrem mutasse naturam, & factam fuisse malignam: Erat quidem à principio talis, sed occulta bantur seminaria. Sic intellig *Hippocratem 7. Epid. tex.* 8 ubi errores in victus ratione de scribens, & edulia pravi succi ex quibus producitur morbo sus apparatus, ait: *Et febres in termittentes, & quibus rigores ac cidunt, hæ aliquando malignæ sun*

III. Hinc definitio optim hujus febris, quæ dicit, febrem quidem continuam esse, se nulli continuarum adstrictam cum sæpe sub specie continua rum subintrantium invadat, & redoleat naturam intermit tentium, ut melius fallat. *Qu enim Tertianæ modum febres resi runt*,

runt, & anxiæ sunt, malignæ: ajebat *Hippocrates l.* 1. *Coac. text.* 34.

IV. In hoc consistere morbi malignitatem, & versipellem hujus febris naturam insinuat eleganter Bassianus Landus in Jatrologia: siquidem per initia medico facilis se malignus morbus præbet, sed progressu temporis virus alit, & clandestinis insidiis oppugnat, & nullum de se prius judicium fieri permittit, quàm exitium paraverit, & oppresserit; usque adeo incerta ejus indicia sunt, ut dum ægro anima est, magnam plerumque spem medico faciat: quandoquidem etsi coctionem ostendat humor, tamen febrem fovet, & præter evidentem rationem producit, adeo ut natura ejus, & effectus nequeant ad manifestas causas redigi.

V. Germinavit hæc febri[...] jam jam demortua, & nomine[...] etiam ferè obliterato, circa an- num 1557. maximam Europa[...] partem depopulando; refrixiſ[...] ſe poſtmodum, ac mitigari viſa eſt, ad annum uſque 1570. poſ[...] quem rurſus tranſacto bell[...] Granatenſi, acerbiſſimas re- ſumpſit vires, & ad hominum perniciem atrocius repullula- vit.

VI. Nec antiquis certè fui[...] ignota, cum hujus meminerit Hippocrates *lib. 2. popul. ſect. 3. text. 2.* in hunc modum: *Fie- bant autem in febribus æſtivis cir- ca 7. 8. & 9. diem aſperitudine[...] in cute miliaceæ, culicum morſibu[...] maximè ſimiles, non valdè pruri- ginoſæ.*

Aetius pariter *Tetrab. 2. ſect. 1. cap.* 129. puncticularem fe- brem cognoviſſe videtur, cum

in

in principio inquit: *Febrium non quidem simpliciorum, sed à pravis humoribus ortarum, circa totum corpus exoriuntur vibices similes culicium morsibus*. Quod quidem evidentius ab Actuario expressum dixerim, cum ait *lib. 1. cap. 23. Multa, variaque exanthematum, & papularum genera in cute efflorescunt: siquidem aliis velutisi à culicibus essent demorsi, aut ab urticis vulnerati, maculæ circa cutem exoriuntur, nonnullis rubræ aut purpureę, nonnullis nigræ emergunt, quales quotidie ex pulicum, cimicumque morsibus apparent: cæterum ex rubentibus deteriores sunt purpureæ, omnium pessimæ nigræ*. Neque harum macularum notitia caruisse Celsum, videntur asserere hæc verba: *Cum modo circa totum corpus, modo secundum singulas ejus particulas pustulæ quæ-*

dam nascuntur, similes his, quæ ex urtica verberante efficiuntur, quæ à Græcis exanthemata vocantur. lib. 5. cap. 28.

VII. Ut varia hujus febris est natura, sic plura, & diversa sortitur nomina. Denominatur stigmatica, puncticularis, pulicaris, lenticularis, purpurata, unde Galli vocant *la pourpre*, Hispani *Tabardiglio*, & *pulgon*. Itali *petecchie*, quæ Germani *Fleckfieber*, omnia ad macularum rationem, quæ à diversorum insectorum morsibus oriuntur, spectant.

Inter pulicarem tamen, & culicularem, ingentem aliqui notant differentiam: ego non adeo insignem. Pulicaris nullam prorsus elevationem in cute producit; culicularis aliquam, qualem Italorum vulgus vocat *tabbe*, aut etiam vesiculæ

culæ quædam, ſeu hydatides, quæ non carent ſua malignitate, Accipite diſtinctionem ex ſignis eſſentialibus febris acutę; hæc quæſtionem nominis potius redolent.

VIII. Quod hæc febris de genere ſit peſtilentium, colligitur ex *Galeno lib. de cibis boni, & mali ſucci, & 1. de diff. feb. cap. 3.* non eſt tamen peſtilens abſolutè, quia ab aere ſolùm non trahit originem, ſed ab humoribus præcipuè ad putredinem paratis; antea tamen poſtulat inęqualem, intemperatam, aut morbidam illam aeris conditionem, quæ popularium, & periculoſorum morborum cauſa exiſtit.

IX. Differt à vera peſtilenti, quia à peſtilenti corrumpitur calor, ut à veneno, in hac verò alteratur, qua ratione plu-

res ex ea evadunt, licet quid amplius quàm alterationem simplicem requirat.

X. Præterea differunt, quia pestilens contagium primum obsidet cordis substantiam, deinde contenta, & inde in pestilenti febre anhelitus graviter olet: Maligna verò non nisi humores vasorum, majorum tamen, & eorum, quæ viciniora cordi sunt, propriora tamen quàm in aliis communibus putridis, & sordidiori putredinis genere, quam putredinem ostendit sanguis per venæ sectionem extractus, primò quidem bonus (majoris discriminis signum, ut dicetur) secundò, & tertiò malus, & putridus.

XI. Differunt præterea, quia cum verè pestilens simpliciter, & celeriter sit contagiosa, fomitem tamen ad tempus relin-

quit,

quit, & ad distans suum venenum transmittit: Maligna verò non sic, sed tantùm per contrectationem, & familiarem contactum, & illis tantùm, qui illi dispositum apparatum præbent.

XII. Dissident denique, quod verè pestilentes placidæ, & mites semper sunt à principio: Malignæ verò non semper, sed quandoque cum sævissimis ingruunt symptomatibus: aliquando tamen placidæ, more pestilentium, ita ut medicis plerumque illudant, spectantibus paulò post morbi solutionem.

XIII. Item pestilentes omnia corpora eodem modo apprehendunt, & eadem habent symptomata: Maligna febris variegata; nec ullum habet pathognomonicum & certum si-

gnum, propter tam varium & diversum morbi apparatum.

XIV. Differt à putridis communibus, modo putredinis sordidiori, & corruptiori, sævioribus symptomatibus, & signorum malitia, ita ut non dometur coctione corruptio à prava putredine orta: quo fit, ut coctionibus quodammodo apparentibus, non pauci tempore crisis succumbant.

Cor & spiritus sævius afficiuntur: quod ostendit virium imbecillitas, & prostratio, quod aliis non ita accidere solet à principio.

XV. In aliis putridis aliquis quatuor humorum præcipuè putret: hac verò, etsi præcipuam analogiam ad sanguinem sortiatur, omnes putrent in minera, & foco putredinis sordida quadam, & excellenti pu-

tre-

tredine, quæ in ſanguine extracto, jam coagulato, per medium diviſo non obſcurè apparebit: quin & hoc admirabile obſervatur, quod nuper ars microſcopica detexit, vermibus ſcatere minutiſſimis ſanguinem malignè febricitantium: quod aſſerente Eruditiſſ. Kirchero aliquoties experti ſumus; quod nec Plinium omniſcium latuit, dicentem *lib.26. cap.13. Naſcuntur in ſanguine hominis animantia exeſura corpus*: ut in lacte nutricum tali febre correptarum. In quem ſenſum *Gal. lib. de præſag. & puls. cap.4. & lib.3. popul. part.3. comm.27.* quaſdam eſſe febres peſtilentes ſine peſte dicit, ideſt, ſine manifeſta aeris contagione.

FEBRIS PULICARIS CAUSÆ.

SECTIO II.

Quo tempore magis sæviat, & quos sæviùs adoriatur.

I. AEr duobus modis vitiatur, juxta qualitates, & secundum totam ejus substantiam.

Primum vitium morbos efficit populares, & communes.

Secundum morbos pestilentes, qui tamen utramque requirunt alterationem, & manifestam, & quæ in tota substantia fit, medicis occultam appellatam: illam ut corpora reddat paratissima ad quodcunque malignum, & pestilens contagium; hanc, ut illud perficiat, & excellentem, sordidam, contagiosam putredinem

pestilentum sobolem inducat.

II. Febris hæc pulicaris ortum habuit ab aere aliquid amplius obtinente præter primarum qualitatum alterationem, quod etiam occultum appellamus, redolens naturam substantiæ aeris leviter mutatæ. Ex qua sanè mutatione malignas has, & pestilentibus finitimas febres fieri compertum est, ut ab annis, quibus grassari cœpit, in posterum, licet mitius cum aere paulò magis, aut paulò minus affecto perseveraverit, ea corpora ad illam magis disposita corripiens.

III. Nec solùm à pravis astrorum aspectibus, aut maligno siderum influxu vitiatur aer; sed evidentius uliginosæ paludes, cloacæ, sentinæ, publica fames, ob prava alimenta,

ta, cadavera non humata, locustæ aquis injectæ, olera putrefacta, vapor cannabis & coriorum, quando pigrioribus aquis macerantur, vapor exitialis in specubus, & visceribus terræ latitans, dum erumpit, tandem frequens adhęsus & familiare commercium cum his, qui febre hac sunt correpti, valdè frequenter aerem inquinant ac inficiunt.

IV. Alia hujus mali causa est morbosa corporum dispositio, & pravus humorum apparatus ex pravo vitæ, & victus instituto progenitus: Hæc multiformia & diversa nata est inducere symptomata, propter diversam & multiformem apparatus morbosi speciem. Quandoque enim seminarium illud, quod cuti primùm, & venulis exiguis adhærescens,

ad

ad viſcera uſque per majores dilatatur, & penetrat, invenit diſpoſitionem in ſanguine, quandoque in bile, nunc in pituita, in melancholia ſæpè propagatur, & pro ſucci infecti natura, jam ſynochus, jam cauſon, jam tertiana, jam vero & pituitam & melancholiam referentes febres accenduntur: Inficit & aliquando etiam ichores, quin & in arteriis ſpirituoſum ſanguinem, unde febres ſemper aſſiduæ, quæ tamen licet variæ ſint, unus nihilominus morbus eſt, unitatemque ex unitate ſeminariorum habet, quæ una ſunt.

V. In quibus craſſiores ſucci malignè inficiuntur, hoc unum valdè commune eſt, & obſervatione dignum, quod ſcilicet ut plurimum moveatur morbus *per pares*, majori certè periculo-

riculo, & ægrotantium certamine: ut in Philiſco, & mille aliis apud *Hippoc. videre eſt, lib. 1. Epid. ſect. 3. ægrot.* 1. Figura morbi tunc procedit in hunc modum: Acceſſio, quæ primo die incipit, ſi non terminetur eodem ipſo die, ſemper creſcit uſque ad finem ſecundæ diei, ita ut in ſecundã diem accerbiſſima totius periodi pars incidat: per pares progredietur morbus: Eodem enim modo fient ſequentes periodi, ut ex primo, & ſecundo, ita ex tertio, & quarto, & quinto, & ſexto. Quo fit, ut tantò deterius ſit moveri acutum morbum per pares, quantò deterius eſt, quamcumq; exacerbationem eſſe longiorem: Cauſa enim arguitur contumaciſſima, & ex multa materia dependens; unde vix tales morbi poſſunt

esse breves, nisi simul sint valdè maligni, aut rarum aliquid circa evacuationes contingat; quale *Abderitano Pericli*, *lib.* 3. *Epid. sect.* 3. *ægrot.* 6.

VI. Præterea cum impares sint magis decretorii, in decretoriis autem diebus facultates naturales multùm juventur ab astris, fit, ut qui habent accessiones per pares, minùs adjuti, deterius ferant. Ut autem diebus paribus deterius habere malum est, ita quarto die gravissimum; quia hic idem est par, & decretorius. Gravissimum autem esse diebus decretoriis habere deterius, docuit sæpe Hipp. expresse verò colligitur ex descriptione tempestatis secundæ in *Thaso. lib.* 1. *Epid. sect.* 2. *text.* 4. *& ingravescente diebus decretoriis*.

VII. Furit in omnes cacoe-

tes

tes iste morbus, frequentius latrante Syrio, sed hyeme atrocius; juvenes robustiores præsertim invadens, parcens nemini, si cum causone hominem adoriatur; *Gal.* 11. *Meth. cap.* 9. minabatur dicens: *Quandoquidem nulla aut pauca salutis habenda spes videtur, quibus in febre ustoria ignis intus, ut uri videantur, accenditur & frigidum præterea fuerit ambiens.* Et lib. de libris prop. de peste, quæ Romam invasit disserens, inquit: *Non tam homines ob ejus vehementiam mori, quàm quod media hyeme sæviret.*

VIII. Hinc est procatarcticis causis frequentissima universæ cutis constipatio, quæ putredines alit, & auget. Veronæ nulla frequentior, propter aeris insignem subtilitatem simul, & frigiditatem, qui si pra-

vo, miaſmate, & tempeſtatum præcedentium inæquali diſcraſia inquinetur, leviter diſpoſita corpora facilè fœdat ac inficit. Neque à principio externo, ab aere nimirum miaſmatibus fœdato, ſemper oriri lethifera iſta ſeminaria exiſtimetis: Solent namque ſporadicè apparere iſtę febres, in optima etiam aeris conſtitutione, abſque ulla occaſione externi contagii, & ſi mediante quodammodo aere tranſitus fiat de uno in alios; per contactum ſcilicet, & commercium familiare, ut diximus. A principio interno nihil vetat, quin ex morboſi apparatus diſpoſitione talis putredinis gradus excitetur, qui malignas iſtas maculas præſeferat, & febrem omnibus numeris petechialem, non ſecus ac rabioſi canis, & tarantulæ, & alio-

aliorum venenorum symptomata, absque cane & tarantula, à sola humorum putredine nata observavimus, illum gradum veneni Napelleum, Animalis Vegetabilis, aut Mineralis, ad unguem attingente putredine.

IX. Duplex igitur morbosus apparatus hujus febris causa existit, alter corporis, alter humorum: qualis à *Galeno lib.*1. *de differentiis febr. cap.* 4. de febri pestilenti describitur: Hic à pravis cibis, & vita desidiosa, & erroribus in victu contrahitur: Ille in ægrotantis propria temperie & constitutione, pororum ac meatuum corporis proportione, laxitate, aut densitate nimia consistit: hic absque alio, vix pulicarem febrem concipit, sed potius veram pestilentem: ille semper requiritur

tur in febre puncticulari, & cum isto facilius vel difficilius eam admittit.

SIGNA FEBRIS PUNCTICULARIS.

SECTIO III.

Describuntur signa, secundùm humoris ideam substantialiter inhærentia; mox apparentia, ex actionibus læsis desumpta.

I. MUlta propemodum signa sunt hujus febris, at nullum expressè pathognomonicum, sed multorum syndrome requiritur, licet adeò fallax sit hujus morbi natura, ut cæteris signis circa omnes facultates nihil mali ostendentibus, unum vel minimum quandoque, quod sæpè contemnitur, malitiam in-

indicat. Quapropter nihil contemnere jubebat Hippocr. In his assuescite tyrones difficillimæ à principio malignitatis cognitioni; ob quam appositissimè Galenus morborum incipientium naturam herbis nuper pullulantibus assimilavit „ quas non nisi plurimum expertus, & herbarum peritissimus agricola cognoscere possit, *lib.* 2. Crisium *cap.*2. *& lib.*3. Prorrh. *text.* 1. *tom.* 1.

II. Ut hæc febris per omnes humores divagari solet, signa pariter exerit unicuiq; humori propria: & quia simul in massa sanguinea omnes computrescere soleant, hinc signorum confusio, & circumstantia. Sanguineæ pulicaris signa sunt utplurimum, lassitudo, gravitas, dorsi dolor, faciei, & oculorum rubor, lachrymæ, capitis

tis dolor gravans, pulſus magni, pectoris dolor, lumborum dolor, delirium, vigilia, urinæ rubræ, maculæ rubræ.

III. Ubi verò bilioſior fuerit ſanguis, vel inficitur à ſeminariis, in his iſta quidem eveniunt; ardor externus, ſitis inexhauſta, laſſitudo ulceroſa, anxietas, inquietudo, loquacitas, linguæ aſperitas, nigredo, & alia.

IV. Pariter verò infecta cum ſanguine pituita, ſomnolentos, & graves reddit ægrotantes, & quadantenus moroſos, lentores circa dentes ſunt, non ſitiunt, nec inquieti plurimũ videntur.

V. Uſto denique, ac amplius aſſato ſanguine, melancholica fiunt deliria, ſomni conturbati, timores, triſtitiæ, taciturnitas, ad parietem converſio, maculæ in purpureum vergentes, lividæ, nigræ.

VI. Sed generalia nimis sunt ista; notate alium signorum ordinem, & cum præcedentibus quasi alphabethica combinatione conjungite. Ut enim ex simplicium elementorum varia adaptatione, infinitæ propemodum oriuntur syllabarum differentiæ; sic ex diverso signorum concursu diversa, & ferè inexplicabilis morbosi apparatus differentia expiscanda.

VII. Facultates læsæ vobis signa dabunt: Animalis deliria, vigilias, comata, difficiles anhelitos, surditates, rigores, horrores, tremores, convulsiones, dentium stridores, animi deliquia, inappetentias, dolores in aliqua corporis parte fixos, brevi quandoque evanescentes, jactationes, inquietudines.

VIII. Vitalis, pulsus varios, crebros, parvos, minimos, inter-

ci-

cidentes, palpitationes, sincopes.

IX. Naturalis, narium irritam hæmorrhagiam, stillam sanguinis, vomitum bilis pallidæ, flavæ, vitellinæ, porraceę, rubræ, ærugineæ, diarrhœam, choleram, dysenteriam, sudores, maculas, vesiculas, tanquam ab igne, & alia.

X. Sed horum quædam breviter examinentur, & desumantur primùm ab his, quæ substantialiter inhęrent, sitque caloris febrilis ratio & modus; Nam sæpiùs initio mitis apparet, (*Parvæ febres quandoque valde malignæ*, dicebat Hippocr.) qui tamen pravis concomitatur accidentibus, dolore syncipitis acuto, nausea, vomitu, vigilia, inquietudine, & aliis, quæ non conveniunt parvæ febri; Ex ista inæqualitate

ſuſpicemini latentem frau-dem.

XI. Cauſæ, propter quas calor ſentitur ad tactum mitis, & febris parva, & ſepulta, ut loquitur Avicenna, iſtæ ſunt: Retroceſſus ſpirituum ad viſcera, quæ majus in hac febre diſpendium patiuntur; humorum craſſities ob aduſtionem, aut craſſæ pituitæ miſturam; Denique quia in hac febre ſæpe venenum & malitia magis vigent, quàm putredo, quia ſi major ſit putredo, quàm venenum, ſtatim à principio vehemens apparet febris.

XII. Secundum in hoc genere ſignum eſt Rigor, à quo ut plurimum incipiunt hæ febris malignæ pulicares, non quod ſint de genere intermittentium, (quod aliqui perperam cogitant) ſed verè conti-

nuæ

nuæ malignæ, quibus ſimiliter contingit incipere à rigore, & ſecundo, aut tertio die ſequentibus mentiri periodicas duplicium tertianarum ſubintrantium refrigerationes: ut contigit *Pythioni in Tha. lib. 3. Epid. ſect. 3. ægr. 3.* Tum quia maligna qualitas rigores intempeſtivos, ut alium quemcunque abſceſſum facere poteſt, quando, ut ait *Galenus lib. 1. Epid. com. 2. tex. 75.* ex venis, & interioribus viſceribus, ad exteriores muſculos humores acres perferuntur, ut ſolet per laſſitudines, & alias ingentes cauſas procatarcticas; quæ ut iſtas febres mali moris, ſic iſtos fallaces rigores valent efficere: tum quia in hac febre ex cute potius, & peripheria corporis ad venas majores, & viſcera interna facilè transferuntur.

maligna seminaria, quæ acri & venenata qualitate rigores excitant.

XIII. Alterum ex præstantissimis signis à facultatis læsione sumptum PULSUS est, „ qui apparet frequens, parvus, „ debilis, & inæqualis, licet magis circa macularum exitum quandoque connaturalis, aut parùm ab eo diversus, ex inæquali nimirum cordis affectu „ ut ait *Galenus lib. 4. de præsag. ex pulsibus cap. 4.* quod tandem monet inquietudo, anxietas, inordinati sudores, nullum levamen, & alia, quæ non consistunt cum pulsu bono.

XIV. Apparet sępissime pulsus ab initio formicanti similis, varius & intercidens, ob copiam venenosæ materiæ, aut virium defectum. A plenitudine sola, quæ caret malignita-

te,

te, non poteſt produci talis pulſuum ataxia; inæqualitatem tantùm efficit, quæ inter magnitudinem, & parvitatem reperitur, maligna verò plenitudo omnimodam inæqualitatem, & ordinis perturbationem parit.

XV. In iſta rerum confuſione ſæpius eluceſcit fallax ſpes, fit pulſus optimo ſimilis; non eſt fidendum iis, quæ præter rationem eveniunt. Ad primum morbi inſultum cor reſiſtit, & à ſe virus expellit, ad ſecundum, aut tertium ſuccumbere cogitur: Fit etiam tranſeunte putredine ab humoribus in ſolidam cordis ſubſtantiam, facto jam in habitu morbo, qui prius erat in diſpoſitione. In ſimili rerum doloſa quiete attendite ad ſingula ſigna, quæ in hac febre ſolent

obſervari, nec minimum contemnatur: Ad reſpirationem præcipuè, quæ ſi forſan fuerit frigida, aut fœtida, aut inæqualis, brevi reverſuras anguſtias præſagit. Eſtote cauti in prognoſticando.

XVI. Aliud ſignum eorum, quæ ſunt in venis, præſtantiſſimum, & à naturali facultate deſumptum eſt URINA, quæ ut in omnibus febribus, in hac præſertim venit attentius conſideranda: Non minorem etenim inconſtantiam, & fallacem varietatem ſequitur, quam pulſus. Bona, & ſimillima ſanorum urinis in principio perſeverans, malignitatem febris indigitat, quia venenoſa qualitas, & interior eſt, & paulatim agit citra manifeſtam humorum perturbationem; majus enim eſt venenum,

num, quod clam operatur, spiritus forsan invadendo, diversa, & graviora efficiendo accidentia, quàm per urinas demonstrari queant, quàm putredo quę urinam immutat.

XVII. Hoc est, quod acutissimus Argenterius sæpè observaverat, cum perfectis nimirum coctionis indiciis, homines in febribus malignis periisse: quod fit exigua in illis excitata putredine, & propterea exiguo calore in illis accenso, qui concoctionem turbare non potest. Itaque tales perire, non ob febris vehementiam, sed ob malignitatem, quæ pulsus, appetentiamque primùm perdit, & paulatim alias actiones invadit. Hæc ille *comm. ult. ad lib.* 2. *Gal. art. medic.*

XVIII. Sed frequentius, non

tamen necessariò, ut aliqui perperàm putarunt, mox apparet crassa, turbida, subjugalis, dum meiitur, & intensioris caloris, conturbatum, & crassum habens sedimentum; arguit hæc maximam putredinem, effervescentiam, & conturbationem humorum; item maximam facultatis naturalis impotentiam, præsertim si igne non clarescat, aut post tempus subsidentiam non faciat. Hoc experimento vel ingentem humorum malignam ebullitionem, vel se exonerantis naturæ robur cognoscetis, si expulsionem convenientẽ perfecerit; sin minus, irritum conatum, qui non minus pravus esse solet.

XIX. Hinc post pravam hujusmodi urinæ conditionem, ejusdem suppressio aut diminutio

nutio subsequi solet, malitiam, pravum morbi morem ostendens, succos in nobiliorem partem detrudentem, aut naturæ ingentem jacturam; nisi ea sequantur utilia, quæ ab *Hippocrate, & Galeno adnotantur lib. 6. Epid. comm. 1. text. 10. Ante rigorem suppressiones urinarum, si ex utilibus fuerint, & alvus processerit & somni adsint. Fortè autem & figuræ febris, fortè autem & quæ ex lassitudinibus.* Sed rarò in febre puncticulari hæc utilia sequuntur; nimis enim lacessita veneno natura, si ab uno incepto cessaverit, aliam evacuationem criticè, & laudabiliter vix perficiet.

XX. Crudæ etiam, & decolores ab initio apparentes, si quid aliud conjungatur pravorum signorum, non minus hanc febrem ostendunt: Quando-

quidem paulò post incipiunt apparere subjugales, non incipit tunc pulicaris febris, sed talis à principio fuit, licet fervorem suum statim non ostenderit: Seminaria enim contagionis nondum ad viscera se receperant; postquam verò interiora attingunt, & in viscera penetrarunt, ob diutinum fervorem, & agitationem, multos ac turgidos flatus elevantem, urinarum perturbatio sequitur.

XXI. Præterea dum tales sunt, quandoque subitò, & derepente solent apparere coctæ. An huic inconstantiæ fides erit adhibenda? Minimè certè, immò maligni morbi certissimum indicium: Paulò post enim recrudescunt, *Paralogos* coquuntur, nullis antegressis coctionis subobscuræ signis. Certum

tum enim eſt, in morbis valdè malignis, & ſub mortem natura ceſſante, aut extremos conatus proferente, aut morbo in aliqua præcipua parte, & extra venas exiſtente, urinas apparere vel melioris coloris, ut in *Philiſco lib.* 1. *Epid. ſect.* 3. *ægr.* 1. vel cum enæoremate, aut nebula laudabili, aut hypoſtaſi æquali, & alba, ut in *Sileno lib.* 1. *Epid. ſect.* 3. *ægr.* 2. à colliquatione, quæ proximè accedit ad veram hypoſtaſim, aut humoris alimentarii effuſione natura reſoluta, vel denique tantula parte materiæ coćta, cum reliqua vel contumax, vel maligna ſit, id accidere. Sed fallacis hujus coctionis dolum facile prodet, præter nullum levamen, odor depravatus ipſius urinæ, qui cum bona coćtione non congruit, imò for-

didam putredinem demonstrat, & extremam perniciem minatur.

XXII. Inter mox apparentia unum adhuc est in urinis signum valdè horrendum, & quod hujus febris malignam,& dissolventem putredinem indicat, colliquamentum nimirum supernatans urinis, pingue, aut oleosum, aranearum telis simile, iridis colores repræsentans, ut in aquis uliginosis, & stagnantibus, aut melius in collis columbarũ observamus; quod in Patre Balzio vidistis. Hoc malignam, & venenosam putredinem (nam in iis, quibus venenum exhibitum est, pariter conspici solet) indicat: Illud calorem exurentem, & colliquantem corporis substantiam. Itaque si substantia hominis ex colliquatione deflu-

ens

ens tenuis ſit in venis, & renes valeant, ad urinas convertitur; ſin craſſior, & qualis à renibus trahi nequeat, tota in ventrem, & inteſtina neceſſariò confluit, & dejectione redditur ut plurimùm fætidiſſima, & non raro pinguis & oleoſa, ex qua ſordida humorum corruptela arguitur.

XXIII. E confluxu iſto humorum in ventrem oriuntur alia ſigna, quæ hanc febrem non obſcurè indicabunt. VOMITUS nempe, cibi faſtidium, ſitis ingens, & linguæ ariditas: Solent iſta cauſones, & alias febres comitari; ſed vomitus frequentes, exigui, morbum non ſolventes, ut quæcunque alia excreta ſemirepentia, malitiam præſeferunt, & facultatis impotentiam; ut *lib.* 3. *Coac. ſect.* 3. *t.* 8. Quod certè in eis, quæ

quæ in febre pulicari fiunt, vacuationibus ſæpe vidiſtis, ac multo quidem melius, quando præter ſucci quantitatem parvam, pravitas accedit, ut bilis vitellinæ, fulvæ, porraceæ, aut æruginoſæ, quæ per ſuos gradus ingentem humorum aduſtionem ſignificat, ac proinde morbi malignitatem, ut *l*. 2. *Coac*. *t*. 26. *Hippocrates*; eò magis, ſi in progreſſu morbi fiant, ut teſtatur *Simeonis Hiſtoria* 6. *Epid*. *ſect*. 2. *tex*. 23.

XXIV. Ob eundem ſuccorum in ventrem confluxum, & malignam eorundem circa os, & corpus ventriculi putreſcentiam, prodit in hac febre ingens CIBI FASTIDIUM, & abominatio ciborum inſeparabilis: quod procedit non ſolùm ex febrili calore, ſed ex maligno & peſtilenti halitu vires

ſen-

ſentientes illius partis adeo proſternente, ut etiam ſi vim ſibi faciant ægrotantes, non poſſint, aut protinus nauſea, aut vomitu frequentiſſimis infeſtentur, agitata magis per cibum ſordida putredine.

XXV. SITIS INGENS, & febrili calori improportionata, non ſolùm exurentem calorem arguit, ſed potius malignam hujus febris putredinem circa ventrem fieri, quandoque pauca, aut nulla ſitis cum exuſtione excellenti. Adeò gaudet hoc monſtrum ſymptomatum diſparitate, ut nullum certè magis pathognomonicum hujus mali ſignum ſit, quàm nullam in ſignis ſervare rationem, nullam concordantiam aut ordinem. Dum igitur longè à ventre humores putrent, aut frigidam, craſſamque naturam ſortiun-

tiuntur, aut major putredo prope cor viget, moderatior sitis, quamvis exuri videantur, frigido aere magis recreantur, quam potu, quod dicebat: *Hippocrates: & ventum cum potu frigido introducere*, 6. *Epid. sect.* 3. *text.* 29.

XXVI. Sed cum ingenti ista siti, & irreparabili ciborum aversione hoc unum sæpe conjungitur, quod, nullo ferè excepto, in cunctis febre puncticulari correptis semper hactenus observavi, ardentissimum vini desiderium, ut continuò vinum expostulantes lacessant viri alioqui temperantes, & modesti. Provenit hoc mehercle à corde lacessito, & pravis, ac venenatis vaporibus oppresso, requirente auxilium, quod ipsa natura duce cognoscitur ad regenerandos deperditos, ac ma-

malitia consumptos spiritus aptissimum. Nec minùs diligenter hoc annotavit *Jordanus Tract.* 1. *cap.* 19. *de pestis phænomenis*, dicens: *Neque ullus visus morbus, qui tantam vini hauriendi voluptatem desiderio inexplebili conjunctam, ac iste introduxisset, ita ut præcipites cum vino necem appetere prudentes & scientes viderim.*

XXVII. LINGUÆ ARIDITAS, nigredo, & scabrities, quæ dictam à pectore sitim comitantur, inter præcipua hujus febris signa jure merito habentur, tum quod lingua lotium significat, & pariter adustionem ingentem succorum in venis ostendat, tum quod, dum est sine siti, malignam qualitatem vim oris ventriculi, & faucium sentientem ademisse, cum non parva animalis facultatis

tatis jactura argumento sit. Hinc taliter affecti jam non sitiunt, aut non sentiunt se sitire; sed dum jam mens incipit fatiscere, sentiunt quidem se circa fauces quasi funibus propter nimiam siccitatem, trahi, ac divelli. *Hi in morte (ait Hippocr. lib. 2. sec. 2. Coac. tex. 46.) Spiritus, quasi trahente aliquo redditur*. Quod in monacho in carceribus moriente observastis.

XXVIII. SUDORES inter excrementa: si à principio parcè prosiliant, sint frequentes, inordinati, varii, fœtidi, hujus febris certè malignitatem significant, quæ naturam opprimat, irritet, ac impotentem reddat: Lassata namque, & defessa à lucta cum immani & venefico hoste, per quam sudores hujusmodi ex defatigatione prorumpunt, molestius deinceps, & dif-

difficilius novum humoris maligni irruentis insultum sustinet, unde reliquum est, ut fermè, & suo modo pestilenti hydronosi succumbat.

XXIX. Pari evacuationum semirepentium, & imperfectarũ conditione STILLA SANGUINIS ferinam hujus morbi naturam ostendit, quod signum non solùm in hac febre, sed in reliquis ardentibus & malignis ab *Hippocrate observatur lib. 3. Epid. com. 33. & 1. Epid. comm. 2. 26.* Nec stillam adeò strictè, & scrupolosè quæratis; sæpe ad quatuor, aut quinque uncias, repetitis conatibus, nunquam perfectis expelluntur; quod nuper in Patre Clodio observastis. Oh! quoties *Hippocrat. Pauca apparere, veluti stillas sanguinis, urinam, vomitum, & excrementa alvi, omninò malignum esse dixit lib.*

lib.3. Coac. s. 3.81. Duorum enim alterum subeunt, vel quod non queant ob copiam tolerari, vel quod imbecillitatem ostendant, quæ quidem proponit superflua excernere: sed nequit, lib. 4. acut. 67.

XXX. Frequens HORRIPILATIO *Ephidrosin* dictam æmulatur; imò cum ea sæpe conjungitur. *Qui frequentibus è dorso, levibusque horroribus desudant, difficili morbo laborant,* 2. *Coac.* 8. *ait Hyppocrates.* Hoc symptoma frequens, inordinatum, & adhuc vigente morbo perseverans, fit jugiter ex halitibus venenosis à sordida putredine elatis, qui tam sunt mordaces, & à natura alieni, ut partes sentientes eos omninò aversentur ac renuant, & tanquam venenum expellere conentur; quod in aliis febribus putridis raro contingit, in quibus

bus intensio caloris viget: in hac malitia calorem superat, & venenositate potius peccant succi, quam putredine. Quid si à seminariis se per poros cutis insinuantibus, & natura recalcitrante fiant? quidni? Cavete Horrificam febrem judicetis, aut illis apparentibus, febrem continuam solutam iri pronuncietis.

XXXI. Ultimum in naturali facultate signum MACULÆ sunt, pulicum morsibus similes, à maligna sanguinis effervescentia, & succorum agitatione factæ, nihil cutem in tumorem elevantes, sed veluti si quis atramenti puncto carnem inficiat, tempore æstivo, & stragulis, aut cubili non adeò mundis, facile est decipi pulicum morbus: Non enim sufficiunt symptomata alia, quæ fe-

febrem convincant, etiam accidentibus pravis correptos possunt pulices pungere: Præterea tempore exitus macularum, colore, & numero, multa rimantur, quæ faciunt ad prognosim. Quapropter diligenter maculæ examinandæ: Farina Lupinorum aceto aut oxymelite subacta, illitaque statim pulicum puncturas delet, non sic pestilentes peticulas, quæ, ut à principio interno emanantes, radicitùs inhærent, nec cedunt experimento.

XXXII. Hæc igitur in hac febre perniciosa à principio efflorescunt, sed quarto, quinto, sexto, septimo, aut quod tardius, nono, aut 11. apparent, potissimum in dorso, potius quàm in thorace, quamvis primaria sit cordis affectio: Ratio est, quia ductus arteriæ Aortæ,

&

& Venæ Cavæ dorſo inhærent, quapropter facile in dorſum proſilit damnum quodvis in corde, & ejuſdem vaſculis hærens: In aliis febribus ſolent obſervari, ſed mitioribus ſtipatæ ſymptomatis, ſæpe cum ſynocho, non raro cum tertianis tàm continuis, quam intermittentibus, imò quidem citra ullam aliquandò febrem ſeſe exonerante natura. Quapropter nolite abſolutum febris malignæ pathognomonicum hoc ſignum pronunciare, & in diſcernendis malignis maculis à benignioribus eſtote prudentes.

XXXIII. Nec tamen ſemper epigenomena apparent iſthęc exanthemata, ſolent quandoque morbum prænunciare, præſertim ſi apparentia brevi evaneſcant; ut contigit *Eu-*

phra-

phranoris filio, 5. Epid. text. 92.. Cui exanthemata velut morsus culicum, exiguum autem tempus ,, postridie febricitavit. Ut enim succedentia malignitatem significant, præcedentia ingentes morbosos apparatus ostendunt, & ad ingentes morbos dispositionem non levem, eò magis, brevi evanescentia, non paulatim resolutum, quod in cutem emerserat, sed potius in altum reconditum esse indigitant.

XXXIV. Quod vero ad rationem inseparabilis signi magis accedit, hoc unum est ex læsa facultate animali desumptum. INQUIETUDO, & jactatio per lectum irrequieta, cum anxietate quandoque, & morsu oris ventriculi: quæ gravissima symptomata unam eãdemque causam habent, & uni-

unicè hanc febrem mali moris detegunt, flavam ſcilicet, mordentem atque irritantem bilem in ventriculi tunicis contentam; Attamen etſi omnis generis laſſitudinibus defatigati conſpiciantur miſeri languentes, rationem tamen reddere nequeunt doloris ſui, quia maligna cauſa citra manifeſtam qualitatem agit.

XXXV. SYNCIPITIS etiam dolor acutus & moleſtus præbet hujus febris indicium, eo magis, ſi aliud quodvis malignum ſignum conſocietur. Illum efficiunt maligni halitus, etiam à morbi principio caput petentes, tanquam à prava, & maligna putredine elevati, ideoque ægrum reddentes meſtum, ac vocem deficientem, propter eam quam ipſi inferunt imbecillitatem.

XXXVI. Ab eadem causa, bile scilicet ad caput evolante, aut malignis, ab ea malignè putrescente halitibus, fiunt INTENSÆ VIGILIÆ, quæ in hac febre per totum accessionis decursum perseverant, cum in aliis putridis solum crescente, aut vigente febre appareant. Præterea si aliquando somno corripiuntur, turbulentus est, & variis ac interturbatis insomniis, ac phantasmatibus plenus, ab eo malè se habent, & laboriosè expergiscuntur, semideliri, etiam à principio morbi. Decipiuntur aliqui, cum videant ægros statim resipiscentes, dum spirituum motu dissipatur caliginosus ille & crassior halitus, existimantque ipsis hoc esse connaturale, & assuetum per somnos loqui. Cavete, jam hoc non semel ob-

ser-

ſervaſtis, rimamini omnia, videte an intenſius à ſomno febricitent, an ſitiant, aut corpore toto doleant, ac confringantur.

XXXVII. COMA non minus moleſtare ſolet hac febre correptos, quod etſi ut plurimum illam puncticularem ſequantur, quæ pituitæ copiam refert, attamen non minus in cauſone puncticulari obſervari ſolet; & ſæpe tali ardenti febre malignè correpti viſi ſunt intenſiſſimè dormire. Cauſam reddit *Galenus lib.* 1. *Prorrhet. comm.* 1. 28. exemplo nubium, & vaporum in ſublimi macrocoſmi condenſatorum. *Nec enim*, inquit, *alienum à ratione videri poteſt, propter aſſiduitatem febris, ex elevatis ſurſum flatibus, atque inibi denſatis & craſſefactis, prolixiorum quandoque fieri ſomnum.*

XXXVIII. Preterea INSOLENS TRISTITIA ægrotantes corripit, ut mœsti fiant, aversentur domesticos, interrogati tardiùs respondeant, convertantur ad parietem; timor præterea ingens viros alioqui fortes viliter occupat. *Quod si æger timuerit, & tu time*, dicebat Avicenna. Discite hinc nihil cõtemnere: Melancholica sunt ista, & humores prava putredine correptos indicant, halitibus à melancholico succo sordidè putrescente mentem obtenebrantibus, timor, tristitia, dejectio animi, mentis inconstantia, & quandoque comitiales accessiones: Melancholicos namque fieri epilepticos facilè est, ut 6. *Epid.* notavit *Hyppocrates*.

XXXIX. Quapropter non semel observavi, præcedentes nem-

nempe triſtitia, ſubſequi non ſolùm capitis, ſed & brachii tremores, præcipuè dum pulſus tangitur. Hoc quoties ita fit, ad ſuccum aliquem infectum atque atrum, aut pravas quaſdam malignorum ſuccorum in cerebrum demandatas fuligines, à quibus ipſum afficiatur, & infirmũ reddatur, referri ſine dubio poterit. *Qui ad manum reſiliunt, in malo ſunt*, dicebat *Hyppocr. in Coac. lib. 2. tit.* 24. *Prorrhet. Spaſmonodes* appellans, ex tremore nimirum, convulſione mixtos.

XL. Nec ANIMI DELIQUIUM ſępius per initia morbi eveniens hujus febris naturam obſcurè demonſtrat: Hoc ut plurimùm obſervatur primo morbi inſultu, vel ſecunda die, aut tertia, præſertim dum ſurgunt ægrotantes, ut egerant.

Accidit hoc propter putreſcentem, & acrem bilem à ventriculo ad cerebrum evaporantem, vel propter humorum in colo inteſtino malignè putreſcentium agitationem, quod quia præcordia, & ſtomachum perreptat, huic exquiſitiſſimo ſenſu prædito facilè paſſiones impertitur, unde ſtomachico deliquio ſæpè concidunt ægri, in ſella alvum deiicientes; Nam ſyncopen, quæ viſceris vitio & ratione fiat, cordis & arteriarum defectioni adſcribitur. Si talem accidere contingat, gravius certè & violentius jam malum eſt, & fermè peſtilens, brevi ſummos habens labores, & vitam tollens, Stomachica ſyncope licet non adeo violenta, æſtuoſam tamen, & malignam febrem ut plurimum ſequitur, quod *lib.* 1. *de arte cur.*
ad

ad Glauc. c. 14. *notavit Galenus his verbis: Sed & in principiis febrium non admodum paucarum advenit, & tunc præſertim, cum ſupra modum aut ſiccum, & ſqualidum aut plenum immoderatè corpus extiterit, & nonnunquam etiam ſimul cum febre incendente atque maligna invaſit.*

XLI. Denique non eſt prætermittendum ſignum, quod licet non adeò frequens accidat, eſt tamen magni momenti, quod aliquando obſervavi in principio hujus febris non ſatis adhuc manifeſtæ: DOLOR gravis, vel acutus, quandoque ſtupiditas quædam, in aliqua corporis extrema parte, crure, tibia, pede, aut manu, brevi diſparens, malignitatem certè hoc arguit; qualem *Calvo Lariſ.* 3. *Epid. ſec.* 3. *ægrot.* 5. *Critoni & Clazomenio ægrot.* 9. 10. *lib.* 1.

Epid. s. 3. quorum historiis admodum simili, & pari accidentium, ac exitus infausta sorte: nunc observastis sublatam nobilem Veronensem, Margaretam Bezeliam. Dum hæc scribuntur, mulier quædam Montagnanę hac febre corripitur, & statim secunda die incipit conqueri de acutissimo pollicis dextri pedis dolore, qui intra horas 24. ęgrotantem de medio sustulit; Oculati testes sunt medici ejus loci peritissimi; collige causam ex *tex.* 22. *sect.* 1. *lib.* 2. *Epid. Temeni nepti ex morbo forti ad digitum decubuit, qui cum non sufficeret ad suscipiendum, recurrit, mortua est.*

XLII. Sic in iis, quibus olim exhibitum fuerat venenum, post multos annos derepente exortus dolor in parte aliqua extrema homines extinxit: In

hac

hac febre pariter virus adhuc delitescens naturam in abscondito lacessit, irritat, prosternit: illa lacessita, irritata, jam facta impotens, conatur expellere ad ignobiliora loca, incipit motum, nec potius est perficere: Semirepens pariter est iste motus, pariterque infausti judicii; & exitus infelicis: Non sic in fine morbi, in quo dolores in aliqua parte fixi abscessuum vicem subeunt, benè licet imperfectè judicantium.

XLIII. Non raro tamen in fine morbi adeò pertinaciter firmantur in membro aliquo acerbissimi dolores, ut neque resolutionem, neque suppurationem attingentes peccantes succi, nullis quibuscunque demulceri queant anodynis, sed post longos cruciatus, vel in ossis corruptiones, vel in partis

exuccam atrophiam miserè terminentur, ut accidit fabro lignario, quem post febrem mali moris, quatuor mensibus continuis adeò ferox cephalea vexat, ut jam oculum alterum amiserit, nec immunis sit adhuc à suspicione corrupti cranii, aut vermis perniciosi subtus latentis, à pravitate humoris geniti: quod sępe visum est, & post *Rhazim lib.* 1. *contin. c.* 10. *& Avicennam tract.* 2. *c.* 3. *cant. observarunt Joubertus, Hollerius, & Volcherus Coiter, Auctores egregii.*

XLIV. Denique, & hoc inter signa irritatę facultatis accipite, quam multis nimirum, ac variis modis simul tentare naturam à morbo se expedire. Vidistis me curantem mulierem, quę octo diversis evacuationibus judicata est; lunari scilicet,

licet, narium hęmorrhagia; puncticulis multis, & satis pravi coloris, vesiculis quibusdam carbunculorum naturam redolentibus, sudoribus multis, largo deinde urinę fluxu, crebris ac vitiosis dejectionibus, ac tandem parotidibus suppuratis 21. judicata est, tot luctas egregiè sustinente natura. Sed videte, quid scribat *Galenus de bonit. succ. cap.* 1. *Quibus* (ait) *nihil horum accidit, interiere omnes*, ut postmodum sępe observastis.

Plura adhuc possent recenseri signa hujus truculentę febris; sed ista sunt magis propria, quę tamen non oportet omnia simul adesse: sufficit medico aliqua conspicere, ut certam rei naturam vaticinetur.

DE SIGNIS PROGNOSTICIS.

FEBRIS PUNCTICULARIS.

SECTIO IV.

I. SIgnum unum optimum non ſufficit, etſi ſit pulſus, aut urina, modo alia pernicioſa exiſtant.

Nec ſat eſt unum ſignum ſalubre eſſe, cęteris veluti nihil boni, aut mali monſtrantibus: quia ſuſpecta res eſt.

Nec ſufficit plurima ex ſignis pravis deliteſcere, aliquibus adhuc perſeverantibus; quin potius hoc pernicioſum ſępe eſt, docet namque facultatem illa ex parte eſſe ſubverſam potius, quam morbum debellatum.

II. Unum ex multis ſignis pravum in necando ęgro plus

virium habet, quam plura ſimul bona in eodem liberando; quamquam inter ſigna gravia ac lethalia multos evadere Hyppocrates obſervat in Epidemiis, quibus tria hęc potiſſimùm integra, & inculpata fuerunt, pulſus, reſpiratio & appetentia, quod ad ſalutem magnam vim habere comperiantur, ut Galenus annotat in hiſtoria Heropiti.

III. Denique in hac febre pulicari, & aliis pariter magnis, & ſuapte natura lethalibus morbis ſic ſtatuendum, unicum pravum ſignum multis bonis anteponendum eſſe, ut in mitioribus morbis unicum bonum multis pravis.

IV. Pravum, & valdè perniciosum ſignum eſt *morbum moveri per pares*; quoniam infinita alia pernicioſiora ſigna ſe-

ſecum affert, ex ſe tamen longitudinem ſignificat. Quod ſi ſimul ſtatim morbus habeat extremos labores, & videatur brevi temporis ſpatio tranſigere velle ſua tempora, inſignem malignitatem, & ęgrotantis ruinam minatur. Videte ſupra *Aphor*. 7. *ſect*. 2.

V. Sed inter peſſima hujus morbi auguria, & illud ponite (quod in praxi vobis nimium continget:) *remedia à principio fuiſſe neglecta*. In acutis enim eadem die adhibenda. Nam in talibus tardere malum eſſe, dicebat Hippocrates: Unde multo magis in venenoſis, & hujuſmodi peſtilentibus veniet obſervandum.

VI. Primum ſignum ſit, *morbum eſſe adſtrictum, aut concluſum in principio, aut augmento, non malum: Quæcunque enim concoqui*

coqui oportet, occludi convenit; contraria autem ſiccari & aperire. 6. *Epid. ſect.* 2. *t.* 24. Hoc ſignificat naturam vincere, non irritatam morbi malitia, maximè ſi non adſit nota decubitus humorum ad caput. Verum vigente morbo nihil excerni, malum eſt.

VII. Secundum ſignum, ſudores, etiamſi continui ſint cum virium robore, ſæpè ſolent morbum finire.

Qui verò alternis & criticis diebus, non ſemper boni, quia craſſities humorum remanens cum venenoſa qualitate ſæpè interimit.

Præterea ſi fuerint fœtidi, varii, inutiles, inordinati, frequentes, parcè in principio morbi proſilientes, malum utplurimum portendunt, ut ait Hipp. in Coacis. *Exſudantes,* *vi-*

vigilantes, & recalescentes, malum.

VIII. A principio largiùs sudare in febre puncticulari bonum est: (licet in aliis subjacere videantur sudores in principio, universali judicatoriorum non judicantium regulæ,) sudore enim ab initio tollitur mali fomes, & abolentur contagionis seminaria, ut non possit postmodum latiùs propagari infectio.

IX. Non sudare autem incipiente febre, & nuper agglutinatis seminariis, & contagione aucta, etsi nullum aliud secum haberet malum, hoc unũ satis foret, quod seminaria ipsa, quæ quidem ex natura sua consimilia aggenerant, & multiplicant, conclusa intus, ac detenta magis, ac magis in dies, & febrem, & putredinem auge-

gebunt, adeò ut poſtmodùm maximo ſine ægrotantium diſcrimine deſtrui non queant.

X. Contra in ſtatu morbi ſudores ſunt pernicioſi, & ſæpè cum eis laborantes extinguuntur, propter facultatis ſolidarum partium imbecillitatem, à quibus non poterunt humores elaborari ad perfectam criſim exſpectandam.

XI. Madoribus, & vaporis calidi per univerſum effluvio major pars hac tempeſtate periit, præcedente in multis frigido è naribus ſpiritu, ut heri in piſcatore obſervaſtis, qui ſub finem ſeptimi vivendi finem fecit, *Signa lethalia*, dicebat Hippoc. *per cutem calidus vapor*, *prius autem naſus frigidum ſpiritum reddit*. Exiguus namque calor, 6. *Epid. ſect.* 4. *t.* 26. vorantis malignitatis reliquiæ, qui

ſe

se intra cor receperat, calida evaporatione exhalans, emoriente simul corde, dissipatur; unde in carpis pulsus non percipitur, ut huic piscatori, cui per diem ante mortem omninò delituit.

XII. Tertium signum ALVI FLUOR inter initia prodest, quando humores plus venenosæ qualitatis, quàm putredinis habent; quia venenosa qualitas coctione non corrigitur: Si vero plus sit putredinis, nunquam alvi fluxus, nisi per coctiones saluber existit. Cognoscetur autem plus vigere putredinem, quam venenum, quia febris intensior est, pulsus major & vehementior, & qui facilè dilatatur; contrario verò modo, ubi venenum pollet.

XIII Subalternat. Alvi Fluo-

ri *Vermium expulſio*, etiamſi ſæpiſſimè per vomitum reiiciantur, ut eſt in hac febre horum animalculorum ingens proventus, malignorum ſuccorum ſoboles. Si ante ſeptimum exeãt, grave malum minantur, putredinem ingentem, & calorem igneum prædominantem: At poſt ſeptimum, apparentibus aliundè ſignis coctionis, ſolent criticè & bono omine expelli, non jam violentia morbi, ſed vi naturæ. Pronunciavit Hipp. hanc prognoſim his verbis: *Ac lumbrices quoque teretes, eunte in judicationem morbo, deſcendere unà cum dejectione, idoneum eſt, lib. 2. Prognoſt.* 18.

XIV. Crudo tamen adhuc exiſtente morbo, etſi diutius protracto, fractiſque admodum viribus; excerni omninò exitiale eſt: Effugiunt enim, non mi-

minus quam pediculi, dispositionem in ægrotante cadaverosam, quod notavit Scaliger exercit. contra Cardan. 246. *t*. 4.

XV. Præterea enecatos expelli è corpore, malignioris affectus esse indicium voluerunt nonnulli: Nos alibi cum Avicenna, & Rhasi statuimus, cum ex materia, tum ex accidente maligniores esse morbos, per quos hęc insecta viva expelluntur, quàm enecata. *Ignis lambent. lib.* 1. *c.* 6. *in calce.*

XVI. Quartum signum. In hac febre circa urinam ista pręsertim veniunt pro prognosi consideranda, urina quæ crassa, rubra, spissa, & turbida perseverat, periculosa.

Quæ subito colorem, & substantiam mutat, mala, decubitum enim humorũ ad aliquod mẽbrum princeps demonstrat.

Te-

Tenuis & quæ ſubitò plurimùm turbatur, maximum fervorem indicat, & periculum minatur.

Fœtida grave malum ſignificat, excellentem putredinem cum malignitate conjunctam.

Mala etiam eſt, & fermè lethalis; quæ circulum habet variegatum, aut coloratum.

Subita urinæ mutatio ad bonum, aut ad malum, ſuſpecta.

Sedimentum ſimile farinæ, periculoſum.

Sedimentum, qualecunque ſit, ſi appareat, & deliteſcat, malum, laborem, mutationemque ſignificat, *lib.* 3. *Coac. ſect.* 3. *t.* 64.

Imminuta urinæ quantitas, maximè circa ſtatum, aut ejus ſuppreſſio, mala.

XVII. Quintum ſignum: Pulſus æqualis, & tenorem ſervans,

vans, bonus, inordinatus, inæqualis, contractus, præsertim si à principio debilis appareat, malus, ex Hippocrate *lib.* 1. *prædict. & lib. de Coacis prænot. Qui præter rationem, nulla existente vasorum inanitione, impotentes fiunt, malum.*

Observatur etiam non rarò in hac febre vitali facultas omni vitio affecta, & crebris intermissionibus intercepta animali potentia ab omni læsione immuni, pessimum, & lethale signum est, venenum quidem ostendit, & pravam putredinem, quæ ad mixti dissolutionem breviter tendat.

XVIII. Sextum signum, Circa macularum prognosim quinque vobis erunt consideranda, tempus nimirum, color, locus, quantitas, & exeundi modus.

Quæ

Quæ nunquam apparent, nunquam indicationis, sed symptomatis ratione semper exeunt, semper infaustæ; & plenæ periculi sunt æstimandæ.

Quæ tardius, circa nonam, aut 11. scilicet, non minùs periculosæ. Cum enim humorum crassitiem, & cutis fortem constipationem ostendant, tenaciùs adhęrere malignitatem, & putredinem majorem, indeque ægrotantis ruinam minantur.

Neque omninò sunt securæ, si 7. apparuerint, nisi simul ex febris simplicitate, & coctionis signis, aut mitiori viscerum agitatione, & fervore processerint: Sin minus, perniciosæ, idque potissimùm, si cum deliriis succedant.

XIX. Circa colorem: quæ rubræ sunt, mitiorem esse fe-

bris

bris causam, nempè sanguinem, indicant: Sic puniceas excerni, jam quodammodo assari, & uri sanguinem; atras verò, prorsus exassatum, atque ustum esse; veluti violaceas, & lividas calorem naturalem extingui, atque omnia pessum ire significat. Huc referte livores, qui in dorso solent apparere, circa statum, & in principio ipso; & incisionum, quæ per cucurbitulas scarificatas fiunt, labra liventia, aut nigricantia fieri, mortem certò indicant: Cujus fidem faciet celebris illa lues Moravica; de qua Sporischius elegantissimè, & ex Galeno, libro de bonitate succorum, rectè colligitur, dicente, ex vena secta sanguinem in his febribus exire, aut plus justo rufum nigriorem, serosum, aut acrem vulnus inter fluendum mordi-

cus vellicantem, ut ægrè inde ad cicatricem duci poſſit, &c.

XX. Circa locum iſta perpendite: In pedibus, cruribus, natibus, & lumbis apparere, melius eſt.

Sic pejus circa ſcapulas, & dorſum, & circa anteriorem pectoris, & ſterni partem proſilire, majorem anxietatem oſtendunt, & naturæ majorem oppreſſionem, & impotentiam.

XXI. De quantitate Fracaſtorius deterius eſſe ſtatuit, ſi plures appareant maculæ, ac ſalubrius, ſi quam pauciſſimæ, neutra pars vacat periculo. Nam licet ſumma cum ratione vereatur Vir inſignis tantam ſubeſſe venenoſæ cauſæ copiam; quod neceſſarium ſit, ut magno conatu natura copioſam moliatur expulſionem, im-

minereque periculum, ne tanto malo oppressa succumbat facultas: Attamen paucæ, si aliis pravis signis associentur, multò gravius malum minantur, irritum naturæ motum, & expultricis imbecillitatem.

XXII. Denique circa exeundi rationem sic prognosim elicite. Si ægrè exeant, vel maximè disperse repullulent, non ex toto securas pronunciate; Sic si foras jam expulsæ, intrò iterum retrahantur, aut regrediantur, (quod sæpe fit,) ad interitum ægros ire nunciant: Significant enim aut naturam non esse potentem, aut humorem non satis obedire expulsioni, aut alias evacuationes per loca minus opportuna tentare naturam, ut Simoni, cui vomitus adeo malè conferebat; unctione verò, & fomentis ju-

va-

vabatur, 3. *Epid. com.* 3. 34. ac proindè à circumferentia ad centrum regredi venenoſam materiam.

XXIII. Ex facie Hippocratica mortem prędicere non novum eſt: Affabre delineavit illam Magnus Senex, & quantum ab illa eſſet metuendum, nos docuit, magnum in hac febre locum obtinet. Rem tamen admirandam, & in naturæ adytis reconditam, intactam reliquit, quam ex poſteris ferè retigerit unus aut alter. Audite: *Quicunque malignè febricitantes facie repræſentant atavos, aut parentes, cum antequam egrotarent, illis minimè aſſimilarentur, omnes extinguuntur.* Quod mirabile eſt obſervatum nuper in quodam Engerrano filio, qui cum non eſſet vultu matri ſimilis, illius tamen facies ante obi-

tum ita propriè maternam re-præsentabat, ut omnes stuperent. Discite hinc, quam verè aliquid potuisti lateat in morbis.

XXIV. Lingua in hoc immani morbo, si quæ alia corporis pars, vobis loquetur, vel faustas, vel infaustas prognoses. Perpendite, quæ apud Hipp. copiosè passim exarantur: Ex eis hoc unum inter multa colligite, ut mortem brevi subsecuturam certò pronuncietis: frigiditatem nimirum linguæ actualem, quæ in his febribus solet quandoque ad tactum digiti observari; in quibus præsertim conjunguntur symptomaticæ evacuationes multæ, per quas spiritus, & calor innatus ferè ad extinctionem depauperatur. Signum est omninò lethale, nec nisi in magnis vi-

viſcerum inflammationibus; aut ſub mortem, aut in febre peſtilenti, talis lingua apparet.

XXV. Hanc linguæ frigiditatem, voluit ſignificare Hippoc. *ſent.* 1. *lib.* 2. *ſect.* 2. *Coac. prænot.* per hæc verba: *Lingua, quæ in principio quidem inhorruit.* Non exiſtimetis horridam, ſqualentem, aut aſperam intelligere, (hoc alibi inſinuaverat:) ſed frigidam actu, ut Doctiſs. Jacotius. Etenim cum linguæ mollitie, humiditate, & calore naturali ſolet hoc ſymptoma apparere, ut ex multiplici obſervatione Simeonis Jacotii retulit Eruditiſs. Riverius, quem legiſſe nunquam pœnitebit.

XXVI. Tremula lingua mentem non firmam ſignificat, & ſi nigra ſimul fuerit, celerem mor-

tẽ denũciat, *lib. 2. Coac. sect. 2. t. 6.*

XXVII. Lingua undequaq; subtus, ac in lateribus arida, & quæ liberè exeri nequit, ingentem ruinam minatur.

XXVIII. Collidi, & stridere dentibus, in non consuetis per sanitatem, insaniam ostendit, mortemque denunciat, Si verò jam delirans, hoc efficiat æger, omninò lethale est.

XXIX. Siccari dentes, lethale. Sic lentores dentibus insidentes pertinacis morbi sunt indicium, & fortis febris: Si verò glutinosa illa, quæ interstitiis dentium adhærent, nigricant, lethale.

XXX. Respiratio frequens, & parva inflammationem in locis principibus significat. Nullum in prædicendo præstantiùs signum respiratione. Difficilis, & frequens in hac febre semper

ma-

mala, & mortem minatur; ut hac morborum grassante constitutione nimis clarè patet.

XXXI. Circa fauces non tumentes irritationes parvæ, dolorosæ, delirium significant, & phrenitidem lethalem: Hoc nuper observastis.

XXXII. Manus tremulæ delirium minantur: Oppressis nãque mole, aut qualitate succorum, nervorum ad manum pertinentium radicibus, meritò timetur periculosa illa *Metacrisis*, qua nervorum affectus ipsi cerebro communicatur, ut in historia Pythionis *lib.* 3. *Epid. sect.* 1. *text.* 1. Sed qui, dum pulsus contrectantur, manus retrahunt tremulas, quasi vitæ suæ timentes, alioquin sine ulla querela manentes quieti, nullo modo dormientes, aut nisi interrogentur, loquen-

tes omnes ad unum perferunt.

XXXIII. Pessimum signum est, & timoris plenum, cum sanguis vena scissa extrahitur, si purus, rubicundus, & inculpatus educatur, venositatem superare indicium est, aut putredinem in penitioribus cordis latitare. In meipso olim observatum, nam ter per hanc febrem sanguine per venam misso, nulla prorsus putredinis nota apparebat, aliis signis immani ferocitate sævientibus.

XXXIV. Aliud non minùs admirandum, quàm lethale, ac exitiosum ex sanguine elicite prognosticum, à paucis hactenus observatum, vel propter medentium incuriam, vel propter signi raritatem. *Ex sanguinis* scilic. *extracti frigiditate*; qualis in glacie, aut nive percipitur. Solet hoc signum brevi

tem-

temporis ſpatio mortem præce-
dere.

Eſtote diligentes in perſcru-
tando, vel etiam minima. Re-
fero experitiſs. Riverio obſerv.
46. ex communicatis à Pache-
quo.

XXXV. Sanguis per ſcarifi-
catas cucurbitulas putridus illi-
cò apparens, perniciosum, jam
ſerpſiſſe virulentam putredinẽ;
argumento eſt; & in partes ſoli-
das ſe ultro inſinuaſſe.

XXXVI. Stilla ſanguinis sẽ-
per funeſta, in principio, vel
augmento; preſertim ſi quarta
erumpat. Nam Philiſco, Epa-
menoni, & Sileno, quarto, &
quinto die parum de naribus
diſtillavit, & mortui ſunt, *l.* 1.
Epid. ſect. 3. *text.* 20.

XXXVII. Surditas tum bo-
na, tum mala ſolet eſſe. Sur-
ditatem nuper obſervaſtis peſ-

ſimam brevi evanſcentem, una die circiter durantem; quæ ſequitur alia ſymptomata, & in proceſſu aut ſtatu morbi, & perſeverans, optima eſt, quia in eam degenerare alia ſymptomata ſignificatur: & humorem in halitum fortaſſe converti. Hanc laudat Hippoc. 1. *popul. ſect.* 3. *ægr*. 3. loquens de hujuſmodi febre, tanquam certum ſalutis præſagium, multos enumerans in Epidem. qui ſurdi evaſerunt, ut in hiſt. Eropiti, & virginis decumbentis in ſacra via.

Quæ verò præcedit, mala eſt, ut quæ retrocedit, *A ſurditate, & torpore, ſubſtillare ſanguinem è naribus, neſcio quid habet difficile, lib. de Coac*. Fluxum ſanguinis prænunciare ſolet iſta ſurditas, aut parotides, aut fortè majus malum, ut in hiſt.

Her-

Hermocratis, & Philiſtis commentatur Galenus.

XXXVIII. Furfuracea nigra è capite decidentia, lethale: caloris nativi extinctionem ſignificat, & ab atra bile in univerſum prædominante haſce fuligines elevari indicio eſt: Non minus periculoſum, quam ſi reiiciatur atra bilis ipſa. Obſervavi nuper in adoleſcente Peſaro, Nobili Veneto, cui tanta copia furfuris atri è capite in pulvinos decidebat, ut ſingulis horis toti veluti nigro pulvere inſpergerentur; poſt 20. extinctus eſt.

XXXIX. Horrenda Phthiriaſis, ante ſeptimum preſertim apparens, majorem partem ægrotantium miſerè ſubſtulit: Nec protracto morbo ſemper eſt ſecura, niſi coctionis ſigna apparuerint. In declinatione

ſalubriter ſolent germinare ; conſumptis per ea animalcula impuris ſuccorum reliquiis, quæ ad cutem natura detruſerat, non ſatis valens propter putredinalem viſciditatem ab eis ſe expedire, alioquin perniciofas effecturis recidivas.

XL. Somni profunditas formidanda. *Et turbulentæ cùm ferocia excitationes mentem emoventes; malæ, lib. 3. Coac. 9.*

XLI. In his febribus mentis emotiones taciturnæ in eo, qui voce privatus non eſt, pernicioſæ ſunt.

XLII. Sputum nigrum, aut pravi coloris, cum difficultate reſpirationis, lethale; extingui calorem nativum argumento eſt. Jam & hoc obſervaſtis.

XLIII. Malorum denique ſignorum perſeverantia, peſſimum ſignum. Nec mediocre pe-

periculum eſt, quædam ex malis ceſſare aliis permanentibus, devictam naturam arguunt, brevique omninò caſuram. Multa alia ſigna in dies in hac febre obſervantur, quæ longum eſſet recenſere. Perluſtrate Hippocr. prognoſtica, Coac. prænotiones, & libros Epid. propè aureos.

XLIV. Reſtat adhuc in præſagiis animadverſio magni momenti, in qua ſolent naufragari etiam in arte peritiſſimi; in hac præſertim doloſa febre, in qua ægri ſæpiſſimè propè mortem meliùs ſe habent. Tunc eſtote oculati, nolite fidere iis, quę præter rationem eveniunt, Pereunte enim partium ſenſu, & ceſſante facultatum actione, miteſcere videntur ſymptomata, & hoc ipſum eſt ipſum mori, tantum abeſt, quod a recta actio-

actionum dispositione proveniat. Accipite auream istam doctrinam ab Avicenna dicente: *Quum homo habet febrem incensivam, & invenit alleviationem, & quietem caliditatis subitò absque crisi manifesta, & quiescit, quod est in pulsu de velocitate, & invenitur sicut tranquillitas, tunc judica quod morietur velociter*. 2. 4. *tract*. 1. *c*. 29.

XLV. Infinita exempla hujusce fraudis, & inemendabilis doli habentur apud Hippocr. & Galenum. *Puer convulsus in Hippologi villa, cessante convulsione, sanus videbatur, & septima morbi die latenter moritur*, l. 4. Epid. text. 81. *Hermocrates lethali morbo correptus, paulò post sine febre, cum somno, & sana mente extinguitur*, lib. 3. Epid. sect. 1. tex. 2. Sic apud Galenum, *qui ob lassitudinem febricitabat, visus*

ſus eſt 4. die bene valere, deinde ſeptima veſperi cum febrire cœpiſſet, tabefactus obiit, lib. 1. Prorrhet. ſect. 2. com. 17.

XLVI. Sed ſi arrideant magis recentiores caſus: Medicus quidam Luſitanus primæ notę, Carolus nomine, inclyta civitate Conimbrita, quum in aliorum Medicorum ſodalitio ægrotantem viſitaret, quem præcedenti die certo moriturum prædixerant, invenientes illum alii abſque febre, cum pulſu bono, urina bona, lingua molli, ſanum mente, & bene ſe habentem ad oblata, lætantur magnoperè: Accedens ſenior miratur, latere anguem in herba ſuſpicatur, contrectat totum corpus, nihil quod fraudem detegat percipit, præcipit præſenti chirurgo, ut digito interna recti inteſtini exploret, an

an fortè hęmorrhoidum tumorem inveniat; obsequitur chirurgus, & vix intromissum digitum citissimè retrahit, asserens, tanto ardore aduri interna, ut sustinere vix posset: Tunc senex sine mora contra juniorum votum mortem intra horam, non sine magna artis laude, & adstantium admiratione prænunciat.

XLVII. Cavete igitur ab ista Syrte, & Celsi saluberrimum consilium in cautè pręsagiendo sequimini, *ubi*, inquit, *gravis metus est*, *sine certa tamen desperatione*, *indicare necessariis periclitantis in difficili spem esse*, *ne si victa ars malo fuerit*, *vel fefellisse videatur*; l. 5. c. 26. *Quicunque enim*, ait Galenus, *in hoc gravissimo negotio*, *in quo non solum æger*, *sed Medici fama*, *& honor periclitantur*, *in periculosis*, *mor-*

morbis, plusquàm deceat, ægrotantes hilares, & bonæ spei plenos reddunt, in multò majorem conjiciunt tristitiam sequentibus diebus, quum aut in pejus morbus cecidisse videtur, aut ultra promissa Medicorum producitur, com. 43. lib. 6. Epid. sect. 2.

XLVIII. Deniq; per quã evacuationem meliori crisi liberari possit æger, sic perpendite. Per hæmorraghiam narium nonnulli, pauci tamen, judicantur, & omnes, quibuscunque apparuerunt stillæ, periere. Non bene per hanc evacuationẽ educũtur seminaria morbi, frequentiùs liberãtur per dejectiones alvi, quantumvis parùm oportuna sit ea regio ad seminaria educenda. Per sudorem præstantissima crisis, nec adeò laudabilis per maculas, quoniam non semper securæ.

ræ. Per abſceſſus non rarò evadunt ægrotantes, de acuto in chronicum mutato morbo. Ictero, ſudoris adinſtar, non pauci liberati, poſt ſeptimam erumpente. Vermibus multis ejectis multi evaſerunt, ſed morbo ad judicationem tendente.

FEBRIS MALIGNÆ PUNCTICULARIS CURATIO.

SECTIO V.

Ciborum quantitas, qualitas, tempus exhibendi. Potus genera magis opportuna: & alia circa Stigieni *examinantur.*

DE VICTUS RATIONE.

I. OPeræ pretium erit in curatione graviſſimi hujus morbi a difficiliori Therapeutices parte exordiri: In

ea

ea enim ſæpiſſimè lethaliter erratur, quoniam vel negligitur, vel ab aſſiſtentibus & ægrotante decipiuntur medici. Eſtote in hoc valdè oculati, nam Philonis filia, quia ſeptima die intempeſtiviùs cœnavit, obruta eſt. 1. *Epid. Hipp. ſect.* 3. adeò in acutis morbis, vel quodlibet momentum, aut minimus error facit ad mortem inducendam. In victu igitur quantitatem, qualitatem, & tempus exhibendi (quæ etſi facilia videntur, ſunt tamen difficillima,) diligenter perpendite cum Galeno, *lib.* 11. *Meth. cap.* 3. qui non leviſſimam magnæ, & digniſſimæ artis noſtrę partem; ſcientiam ordinandi victus eſſe, jure merito exiſtimat.

II. Circa quantitatem, aliquantulum à communi Hippocratis doctrina hìc diſcedite,

nec

nec ſemper reſpectu ad morbi vigorem cibi metiendi: Habere quidem ſolet hæc febris breviter extremos labores, ſed breviùs extremas exſolutiones: *In tenui victu igitur ægri delinquunt*, quoniam in craſſiori, aut ſymmetro juvantur. Puncticularis hæc febris, etſi peſtifera non ſit, maligna tamen eſt, & quoquo pacto cum peſte communicat; adeo ut plerumque reſolutis ob ſuccorum pravitatem viribus, hominem ante ſeptimum conficiat: Quod Gal. *hiſt. 3. vulg. com. 3. tex.* 58. comprobatur; loquentis de quadam peſte ſic: *Fortiſſimi ergo, qui vim ſibi ipſis adferentes cibum oblatum aſſumpſerunt, omnes ferè ſuperſtites fuerunt*. Unde in febre pulicari (quantumvis illa acutior ſit) ex victu parco, & tenui anguntur, & deficiunt ægroti, vigilant, &

acrio-

acriora mejunt, ac sæpè delirant; & quod pejus est, intus trahuntur maligna seminaria, per mediam a membris externis sugente ventriculo; veluti ab eo antea reliquæ particulæ trahebant: Ex moderato autem dormiunt, quiescunt, & meliùs habent.

III. Quamobrem expedit, ne à principio imperitis multam inediam, præsertim in ægro biliosi temperamenti, & corporis habitus rarioris, æstivo tempore, vel irritatoriis lacessito symptomatibus, sudore videlicet resolutorio, Alvi Fluore, hæmorrhagia, & vomitu; animi deliquio, syncope, & similibus, quæ omnia & singula sunt diligenter perpendenda, ut victus ratio aptè præscribatur, non solùm ad vigorem morbi attendendo, sed ad vi-

vires, & ad præsentem morbi constitutionem, & symptomata, quæ febri superveniunt. *Cum igitur virium gratia* (ait Gal. 1. Aph. 9. & 10.) *potissimum nutriamus, adeò vel in ipso etiam morbi vigore, (in quo tenuissimo victu utendum Hippoc. ait,) ubi casus aliquis intervenit robur naturæ dissolvens, nutrire nihilominus cogimur.* In eis verò, qui in ventriculo, aut vicinis partibus copiam congerunt cruditatum, utilis est inedia, nec ab ea patiuntur quicquam, & minus, si habitus corporis, vel febris fuerit pituitosior, aut ingens plenitudo ciborum contractionem postulaverit: Aetius *Tetr.* 2. *serm.* 1. *cap.* 129.

IV. Circa qualitatem, tales eligantur cibi, qui parùm quidem alant, & contagionis, quo minùs ad interiora irrepat, impe-

petum coerceant. Eliminentur olera, & radices, exceptis Lactuca, Scariola, Buglossa, Scabiosa, Oxalide, quæ musculis incocta, vel in acetariis, in parva quantitate concedi poterunt, præsertim assuetis, & ventriculi fervidioris ęgrotantibus. Damnantur fructus duriores, & sicci, ut fugaces, & horarii; si cerasa acida, aut Ribium corymbos excipias: Nam acida omnia valdè expetuntur, quoniam appetitum excitant, & magis resistunt putredini. Inter Poma gaudent Hispani Camusiis cordiali, & suavissimo, ac recreanti fructu, quæ cum Italorum Appiis, & Germanorum Barstorfianis rectè comparari possunt; ista liberè concedatis, Cydonia mala, & Punica acidò dulcia, Limonum acidorum, ac Citriorum omne ge-

genus: Horum, & Aurantii succo adversus venenatos, & malignos morbos usos fuisse antiquiores certum est, ac proindè cæteris fructibus preferendi.

V. Hinc Saccharo condita, acidum Citri, Sorbetum Constantinopolitanum, gelatina Cerasorum acidorum, Ribium, Berberum, Fragorum, & Prunorum, quæ Veronenses vocant *Verdacchi*, flores Borraginis, Cucurbitę, Lactucarum caules, & demum radices Scorzoneræ, quæ singulari proprietate puncticularis febris malignitati adversantur, impunè conceduntur.

VI. Carnibus temperatis, & cum moderatione exhibitis ab initio alatur æger; pulli gallinacei, vel capi juvenes, aviculæ, & alaudæ, ac turdi præferuntur inter aves: Inter quadru-

drupedes vitulina, prȩſertim in Italia, ut in Hiſpania & Gallia vervecina, quæ ſuccis acidis ad appetitum comparandum poterunt intingi, ex quibus, & ſucci reſtaurantes, & contuſa ſeu Piſta, Avicennæ olim inventum, & nunc mulierculaꝛum ambitio, prò imbecillibus ægrotis, quando præſertim urget inappetentia, aptè parantur. Nec ſunt prætermittenda expreſſa ex aſſatis carnibus, quȩ validiora multò reddentur, ſi inter aſſandum, aut elixandum inſpergantur, aut imbibantur aquis cordialibus temperatis, & mixtis pulveribus pariter cardiacis: Nec deſunt, qui vino generoſo Ambra, & Moſcho irrorent, deinde cum juſculis, & ovis recentibus ſorbenda ægrotis pro prandio exhibeantur.

VII. Præterea erit prȩſtantiſſi-

tiſſimum juſculis immiſcere: ſuccum hordei, qui, ſi, ut decet, extrahatur, antiquorum ptiſanam ſuperat, & recentiorũ experientia omnes implet in hac febre cibandi intentiones. Emulſiones pariter ſeminum frigidorum majorum in aquis cordialibus, aut ipſis juſculis, pro ſorbitionibus ſimul nutrientibus & refrigerantibus, sunt valde ex uſu; non ſic amygdalata, quia caput tentant, & difficilius coquuntur, & niſi, cum ſomni inducendi ſeſe offert neceſſitas, cum emulſione ſem. Papaveris, & aquis appropriatis veniunt uſurpanda.

VIII. Potus ſi aqua decoctionis hordei, & radicis Scorzoneræ, Bugloſſi, aut Oxalidis, quæ aliquid ſucci acidi Limonis, aut Citri recipiat. Sic enim Pareus potionem ſuam divinam in febri-

bribus malignis, & peſtilentibus oportunam præparat. Accipit

Aquæ decoct. rad. Scorzoneræ (vel alterius radicis cardiacæ temperatæ) cyathos VI.
Sacchari fini uncias IV.
Succi Limonum, vel Citri unc. I.

Miſceantur optimè, & ſæpè permutentur de uno vaſe in aliud; deindè parùm coquantur, addita portiuncula corticis Citri, & coletur pro uſu.

Aliquibus valde arridet, & pariter convenit tinctura Roſarum, ſi cum guttulis ſpiritus Chalcanti in aquis ſtillatitiis Scorzoneræ, Oxalidis, Bugloſſæ & ſimilibus extrahatur; Nec aqua ſtillatia hordei eſt contemnenda, in qua ſæpius fruſtulum auri extinguatur: Deſtillatum pariter ex carnibus vi-

tulina, aut pullorum, si ab empyreumate Alembici, & nauseabundo quodam sapore vindicetur, non displicet.

IX. Potus tamen non præbeatur nive refrigeratus, ut moris est apud plerosque; valet nix mirum in modum ad præcautionem, ad curationem verò, nisi in valdè assuetis, & valdè æstuantibus, parùm prodest, quoniam calor innatus in hac febre maximè patitur.

X. Alia quæ ad victus rationem pertinent, inter morbi symptomata hic potius recensentur, exceptis quibusdam, aere, de quo religiosè advertendum, ne intemperatus sit, aut conclave ventis pervium, sed potiùs ad calidum vergen[s] in hac præsertim civitate, & multis aliis sub simili aeris sub[]tilioris temperie constitutis, in

qui-

quibus maximè servandus æger est, ne se frigidiori ambienti exponat, ne stragula reiiciat, ne in mutatione linteorum patiatur. Quare si fieri possit, ne vel minimum surgat à lecto, præsertim die hausti medicamenti, aut in enematum rejectionibus, quandoquidem præter aeris incommoda, motus etiam & agitationis damna persentire cogitur.

XI. Somnus mox à cibo gravis est: trahitur enim per somnum ad interna viscera malignitas, incipiente, aut crescente accessione molestus, veneno nimiùm prævalente perniciosus.

XII. Solentur sæpius ægros adstantes, & spe salutis alant; & verbis alacribus, & vultu hilari recreent; nam vultum, & gestus medicorum maximè

præ timore obſervant ægroti; Prudenter tamen in hoc cuncta pronuncientur, & inter ſpem admoneantur ſtatim de periculo, & morbi gravitate, ut cum tempore animæ, & rebus domeſticis conſulant, antequam ſymptomatum ſævitia mentem præpediat. Quanto enim citius admonentur, eò minorem periculi ſuſpicionem cõcipiunt, eò minus timent: Nec imprudentia foret, etiam ante pulſus contactum, aut urinæ aſpectum hoc munere fungi.

XIII. Tempus cibandi varium eſt: in regulari curatione, à principiis, & vigore acceſſionum eſt abſtinendum, in cura coacta, quandoque ingruente paroxyſmo aliquid porrigendum, præſertim picrocholis, & quibus anxietas & cardialgia facilè ſuboritur. Declinante ca-

loris

loris fervore, cibus & potus conferunt; Sed si in medio accessionis vigore succedat animi deliquium, aut ingens exsolutio, aliquid exhibendum, aut jusculum, aut offa vino cerasorum acidorum, aut Granatorum imbibita, quin & aliquando casus adeò urget, ut vinum oligophoron concedere cogamur, sed hoc magna cum pręmeditatione facite, nam sæpè fallit hæc affectio sub specie imbecillitatis.

XIV. Si propter longiores accessiones à tempore prandii ad cœnam nimia sit horarum intercapedo, emulsionem, aut ovum jusculo conquassatum, aut sine ovo jus ipsum circa vesperam exhibete, cœnam postmodum, quæ ut plurimum ex carnis sit, in aliam noctem protracturi; hoc tamen secundum

horas accessionis mensuretur.

CHIRURGIA.

SECTIO VI.

Chirurgiæ operationes in hac febre percurruntur, venæ sectio, cucurbitulæ tum siccæ, tum scarificatæ, hirudines, vesicantia, frictiones, inunctiones, enemata, epithemata.

I. IN pulicari igitur febre detrahendus statim sanguis est per venam sectam, maximè quantùm fieri possit; ab initio: Est enim hæc operatio tanti momenti, ut, illa neglecta, vix faustum eventum in hac febre vobis liceat sperare, quantumcunque blateret indoctum vulgus, cujus perniciosa petulantia licentiam in hoc sibi arripit peritiorum etiam medico-

rum

rum operationem arguendi ac coercendi. Non vos iſta deterreant, & à recto medendi tramite latum unguem avertant: Extrahite in principio alacriter ſanguinem, pro plenitudinis & virium ratione, ſummatim verò ad quartum uſque; quinimò etiam & illo toto tempore, quo non admodum diffuſa fuerint contagionis ſeminaria: cum plethora autem etiam poſt diſperſionem.

II. Mittite ex utroque brachio, *ut proximum ventrem evacuetis:* In ſuppreſſis autem menſibus, aut hæmorrhoidibus ex talo ſic enim à corde longius retrahetur virulentia, ſic exonerata natura ab ea, qua anteà ſarcina premebatur reliquum validiùs ſuperabit, & patentiùs ac copioſiùs reſerata obſtructione, puncticulas foras detru-

det cum magno ægrotantis levamine, propter ventilatum calorem, obstructionem reseratam, & coercitam putredinem.

III. Sanguinis missionem ex venis sub lingua mirum in modum proficere in hac febre observatum est: Hac enim evacuatione pauci dissipantur spiritus, & simul ex vena cava „ etsi non largiùs, propiùs tamen, „ & celeriùs educitur sanguis „ quam ex venis brachiorum basilica, aut communi.

IV. Verum quia hæ jugularis externæ sunt productiones, quæ superclaviæ, ac deinde cavæ ascendentis est ramus, nil prohibet multùm exhaustæ quò minùs de majori sanguinis fonte elicere, haurireque postremò debeant.

V. Quin multùm etiam hac

sola

ſola ratione malum levare poterit harum venarum ſectio, quandoquidem ambæ ſimul apertæ, (ut fieri ſolet) ſingulari æquilibrio ab utroque latere fundunt ſanguinem; Quo emolumento non gaudet unica brachii phlebotomia, in locis potiſſimum, in quibus parcè admodum, & cum metu extrahitur ſanguis, uti fit Veronæ, cujus cœli temperies non permittit liberaliùs venas ſecare; ſecus in Gallia & Hiſpania, ubi adeò expetitur in extrahendo ſanguine æquilibrium, ut vix ab uno brachio dematur, quin protinùs ab altero pari hauriatur proportione.

VI. Si tamen morbi principium cũ ingenti plenitudine nacti fueritis, prius è brachio educite ſanguinẽ; deindè ad tũdendas ſub lingua raninas accedite.

VII. Si verò cum magna plethora plus malignitatis, quàm putredinis ſigna appareant, tutiùs erit priùs malleolum tundere intactis brachiis, ut diminuta plenitudine, ſimul à corde longiùs revellatur, mox ad venarum ſub lingua ſectionem, ut dictum eſt, properate.

VIII. Hanc ſaphænæ in febribus peſtilentibus tundendæ doctrinam, magnorum virorum authoritate ſtabilitam feliciſſimè ad uſum revocavit D. Valentinus Medicus Venet. cõſtitutione epidemica año 1629. urbem depopulante, in qua, ut fieri ſolet, maligni ſucci ad caput, & partes principes raptim ferebantur, acutas phrenitides, & horrenda deliria excitantes: Hoc auxilio infiniti poſtmodũ evaſerunt, cum ſumma artificis gloria: evaſit & ipſe Gale-

nus

nus ſuo tempore à febre peſti-
lẽti per Aſiam immaniter graſ-
ſante, ſanguine ad binas libras
è cruribus extracto; ut ex Ori-
baſio refert apud Galenum Au-
thor præſagii experientia con-
firmari.

IX. Cæterum Ægyptii uſque
adeò raninarum phlebotomia
confidunt, ut pro arcano ha-
beant eadem uti ad inflamma-
tiones quaslibet capitis, atque
oculorum affectus, ruborem
faciei, febrilem phrenitidem,
vigilias, febres acutas; dum die
critico natura criſim per hæ-
morrhagiam remoratur; ter-
tianis quoque febribus levamẽ-
to eſſe Jacobus de Partibus te-
ſtificatus eſt. Videte Severinum
Chirurgiæ efficacis *part*. 2. de
angiologia *cap*. 14.

X. Nec ideò apparentibus
puncticulis, abſolutus ſit vobis
phle-

phlebotomiæ terminus: Manente enim plethora, etiamsi infinitæ propemodum erumpant maculæ, non protinùs a sanguinis missione erit abstinẽdum; nullus tunc regrediendi adest timor, nec vacuus superest locus, in quem succi subeant.

XI. Sed pro ista doctrina valdè ardua, & difficili, operam & studium impendite, ut exquisitè plenitudinis signa inseparabilia vobis innotescãt, tùm illius, quæ secundum vires est, tùm illius, quæ ad vasa dicitur: Hujus certa signa sunt tensio, rubor, obstructio; ut alterius inseparabilis gravitas. Legite Gal. lib. de Plenitudine.

XII. Si hæc appareant, sanguinem mittite, nullis tamen aliis, præter cutis efflorescentiam, quæ majoris sint momenti, repugnantibus; si verò nul-

la

la sint plenitudinis signa, caveate in hac febre cane pejus & angue à venæ sectione, post puncticularum præsertim exitum: In irreparabilia etenim pericula ægrum deducetis, revocatis ad interna corporis infectis humoribus, permixtis altiùs seminariis, putredine aucta, & tandem viribus ad internecionem exsolutis. Audite, ut Avicenna in variolis hanc doctrinam vobis ingerat: *Cum variolæ* (inquit) lib. 4. Fen. 1. tract. 4. c. 10. *egrediuntur, non oportet tunc ut administretur phlebotomia, nisi inveniatur repletio, aut dominium materierum.*

XIII. Nec tamen semper sola plenitudinis præsentia debet esse inviolabilis norma ad tundendam venam in hac febre. Multa enim occurrunt, quæ istam operationem impedire va-

valeant; alia, quæ illam, si non omninò tollant, saltem minuãt & coarctent. Illud facient symptomata prava & gravissima; quæ in principiis solent quandoque præ malignitate apparere, facientia colliquationes, syncopes, exsolutiones, anxietates, & alia, quæ aureo illo *cap.* 14. *lib.* 1. de arte curativa ad Glaucon. fusè vos docebit Galenus; Hoc verò justa libratio virium ægrotantis, multitudinis, plethoræ, accessionis, consuetudinis, ætatis, habitus corporis, caussæ alicujus procatarcticæ violentæ, & aeris ambientis; circa quem alta mente reponite auream Hippocratis sententiam, *lib.* 4. de ratione victus, *t.* 19. *Cum fuerit aer abundè calidus, & siccus, ita ut citò ab eo corpus evaporet, nempe tum à sanguinis missione abstinemus, etiamsi morbus*

bus magnus fit, vigensque ætate homo; licet non semper æstate media grassari soleat hic morbus, sed sæpè atrociùs irruat hyeme, ut nunc experimur.

Cucurbitulæ.

XIV. Si quod aliud auxilium, in hoc morbo sunt efficacissime. Post unam igitur, aut alteram per venam sectam evacuationem (si bona ægrotantis sorte ad principium morbi fueritis accersiti,) affigite cucurbitulas scarificatas imo dorso; sin minùs, & tardiùs vocatis principii occasio jam non suppetat; statim post vias ductuum vel leniente, vel clystere saltem expiatas; eæque per morbi decursum erunt repetendæ, quoties opus fuerit, vel ratione revulsionis, vel evacuationis.

Audite, quid Celsus de cucur-

curbitulis sentiat: *Quandoquidem,* ait, *ut ex eis minus vehemens est auxilium, sic certè est magis tutum, nec unquam est periculosum, etiamsi adhibeantur. Ideoque ubi sanguinem mittere opus est, & periculum à vena secta imminet, huc potius confugiendum.*

XV. Suris, & malleolis affixæ cum decenti scarificatione, apprimè venæ sectionis vicem subeunt, dicente Galeno 2. Aphoris. 17. *Æquabilis omnium humorum vacuatio, quæ exactissima habetur, sectione venæ administrari solet: Quæ proximè ad hanc accedit, scarificatis, ut facere consuevimus, fit malleolis.* Quod auxilium apud Hispanos pro curatione morborum, qui infantes infestant, est usitatissimum, & felici experimento etiam Veronæ confirmatum.

XVI. Scarificatio in his febri-

bus

bus sit mediocris, quam magis amplectebatur Galenus 2. ad Glauc. *cap*.7. Solet namque ob ingentem malignitatem quandoque adeò dissolvi retentrix facultas, ut vix possit vel ipso igne cohiberi sanguis, quod in prognosi sit vobis inter signa pessima. Observavit in Peste Zacutus *lib*. 3. *prax. admir. observ*. 42. Per mediocrem igitur scarificationem minus periculi imminet: Robusti tamen, & agrestes homines, nisi conspiciatur ingens retentricis laxitas, scissura indigent satis profunda; pueris cõtra levis ac superficialis sufficit. In cunctis tamen hoc periculum præcavete in hac maligna febre: ab una scarificata cucurbitula reliquas dirigite, si prima laxitatem ostendat, alias levius scarificate.

XVII. Natibus affixę miram

ope-

operam in revellendo præstant, quin & evacuando: quandoquidem, tanta est natium cum toto affinitas, ut in illis speciatim scarificatio facta sit vicaria phlebotomiæ: Ut notavit ex Avicenna *l.*1. *Fen.*4. *c.*21. Eruditissimus Rhodiginus, *lect. Antiqu. lib.* 4. *cap.* 8.

XVIII. Inguinibus, ac sub alis applicatæ virulẽtiam a corde mirè extrahunt, quo auxilio in febribus laboriosis, quæ non cedunt aliis remediis, ad partes ignobiles maleficus succus convocatur, ad quas natura sæpè illum detrudere satagit cum utilitate mira.

XIX. In diversis præterea partibus solet scarificari, pro symptomatum varietate: Pro derivatione in pertinaci sincipitis dolore, aut graviori capitis affectu, summa cum utili-

tate

atē vertebris colli affiguntur : ic in febre ſingultuoſa regioi ſtomachi affixæ, & altiùs carificatæ, pertinaciſſimum ymptoma frenant; quod nuer obſervaſtis in Monacho rranciſcano, a continuo, ac naligno ſingultu hoc auxilio liberato. Non defuerunt etiam, nquit Anonymus lib. de cucurbitulis, qui plantis pedum applicarent; Sic enim è medio orpore fervidum calorē attrahi, venenatos ſpiritus evocari, peſtifera denique apoſtemata ransferri poſſe, magno naturæ olatio exiſtimabant, ut annoavit, & comprobavit Doctiſs. Severinus *Pyrotech. Chirurg. lib. 2. part. 2.*

XX. Utero gerentibus hac febre correptis, quibus non ita tutum eſt venam ſcindere, affiguntur cucurbitulæ brachiis,

ſu-

ſupra muſculum Deltoidem, facta mediocri ſcarificatione: Quod tamen niſi in urgentiſſimo capitis, vel faucium affectu, nolite tentare pleno corpore, & niſi aliquid magnum impediat: mittite priùs ſanguinem à vena communi, aut Cephalica, nunquam à Baſilica, quæ facilè abortum excitat: Deinde urgente neceſſitate, ad brachiorum, & dorſi ſupra omoplatas, ſcarificationem accedite. Si tamen non licet venam tundere, & fueritis coacti ad ſcarificationem ſtatim devenire, præcedat ſaltem leniens, ac detergens medicamentum, quod ſaburram deorſum trudat, ne prompta ſit materia cruda, quę per ſuperiores cucurbitulas ſurſum noxiè deferatur, & venas ſubeat.

Cucurbitulæ Siccæ.

XXI. Poſt primas evacua-
iones ſemper optimæ: Nam
n hac pręſertim puncticulari
ebre à centro ad circumferen-
iam corporis infectos ſuccos,&
eleterios halitus evacuãdi gra-
ia nullum præſtantius auxi-
um, non ſolum lumbis & ſca-
ulis, ſed ſterno, & coſtis,
am dextris quam ſiniſtris, non
olùm ſemel in die, quod ſal-
em ſic fiat moneo, ſed his, &
er, & quoties expedire videa-
ur, multiplici repetitione affi-
æ, & pro varietate acciden-
ium huic febri ſupervenien-
ium, variis pariter in locis, &
iccæ, & ſcarificatæ ſolent ap-
licari; puta, occipiti, ſummis
rachiis, imo ventri, aut hy-
ochondriis, ſecundum ſymp-
omatum occurrentium diver-
ſita-

ſitatem, revulſionem ſæpè, quandoque derivationem, evacuationem ad externa ſemper procurando.

XXII. Pro revulſione à capite, ut ſæpius opus eſt, incipiat Chirurgus cucurbitulas affigere, ab infernis partibus ſenſim procedendo ad ſupernas. In his, circa caput nempè, apponat humiliores, & quæ fuerint amplioris orificii, minus namque iſtæ trahunt; in imis verò partibus affigantur elatiores, & quæ anguſtum os habeant: *Illis namque competunt*, ait Oribaſius apud Galenum; *in quibus ſcarificatione quidem non utimur, ſed per levium cucurbitularum applicationem vehementer attrahere volumus*. Orib. de cucur. cap. 16.

XXIII. Præterea cum mediocri flamma affigantur, & ſi à cen-

centro validius fuerit opus at-
trahere, etiam cum multa ſa-
tis lungo ſpatio teneantur affi-
xæ, niſi ſcarificandæ fuerint;
In his enim brevì auferantur,
ne denſatus ſanguis exitum per
vulnera impediat. Eliminetur
talorum abuſus, cucurbitulas
in labrum aquæ calentis impo-
nendi; ſic dum curioſiùs tracta-
re ægrotantem cupiunt, copio-
ſa aquæ effuſione magnopere
lædunt, eò magis, ſi ambiens
aer fuerit ſubfrigidus. Apta eſt
pro hypocauſtis conſuetudo pro
ſanis corporibus abluendis: at
ægrotantibus nimis importuna.
Iſta etſi leviora videantur, non
tamen in praxi ſunt contem-
nenda, & hoc ordine ſemper à
cucurbitulis ſiccis utilitatem
reportabitis.

Frictiones.

XXIV. Eadem ratione fint non duræ, aut valdè frequentes, ne ob assiduitatem aut duritiem cutim densent, & febrem augeant: Neque nimis molles, ne propter multitudinem succorum digestio prohibeatur; mediocres fiant, quæ vel ob id mirabiliter puncticulari febri opitulantur, quod protractis seminariis, & in halitum digestis, experimento videamus protinus ab angore ægros quiescere: præsertim si fiant circa pectus & dorsum mirè namque succos pravos a corde evocant. In cruribus, & suris deorsum factæ optimè a nobilioribus partibus revellunt, & totum corpus evacuãt. Quapropter ab his, ut & à cucurbitulis siccis desistendum non est

do-

donec veneni vis, & accidentia quodammodo mitescere videãtur: Moliri autem hujusmodi frictiones oportet linteis asperis, vel etiam leviter inunctis manibus cum oleo Amygdalarum amararum, fiantque semper ante prandium, vel ante cœnam.

Inunctiones.

XXV. Eandem intentionem, etsi non ita efficaciter, adimplere possunt, præstantius tamen cutim disponunt, ut per cucurbitulas, aut frictiones postmodùm evaporatio succedat: quin & reseratis poris excitatur sudor sæpè in hac febre admodum expetitus. Fiunt vel ex simplici Amygdalino dulci, vel amaro, aut Chamęmelino, si fortiùs evocandi urgeat occasio, oleo, aqua, & modico Ni-

tri, quam Aetii inunctionem vocant, quæ sic aptè parabitur. Rec. *Olei Amygdal. amar. unc. 2. Aquæ unc. 1.*

Fiat decoctio ad consumptionem aquæ, mox adde *Nitri Drachm. 1.*

Pro linimento.

XXVI. Ungi solet præterea corpus, & foveri decoctis chalasticis plerisque, aut oleis calidis ut est oleum Scorp. Matthioli, oleum Citri & alia, quæ cautè tamen adhibeantur corpore scilicet satis evacuato, in febris remissione, aut manè ante exacerbationem, corpore, aut tempore non valdè æstuantibus. Ideò hæc prosunt præcipuè fœminis, & corporibus magis pituitosis, nec multum calidis. Item in frigidis temporibus, in quibus rationi consonū est, cutem quodammodo esse

den-

densiorem, & humores crassiores: Chalastica sunt decocta Chamæmeli, Altheæ, Rorismarini, Meliloti, Fænugræci & similium, quibus rarefacta cutis ad puncticularum & sudoris exitum rectè disponitur.

Epithemata.

XXVII. Exterius regioni cordis, aut aliis corporis partibus apposita multi in febre punctículari meritò eliminant, præsertim si sint frigida & emplastica, quia cutem opplent, & evaporationem potius impediunt: Attamen liquidioribus, licet frigidis, si ad penetrationem pauca calida, & tenuja admisceantur, quotidiè feliciter utimur, si præsertim tepida apponantur. His non obstantibus, unguentum florum Araniorum, quod Neapolitani, ab

Hiſpanis vocant Manteca, nolite prætermittere: Eſt enim admirandæ virtutis in corroborando corde, ab halitibus tetris ac malignis. Huic ſoleo admiſcere pulveres Diamarg. fr. & guttulas olei Scorp. Matthioli, itemque ſucci Citri, Limonis, aut aceti Sambucini totidem. Liquida tamen Epithemata conficite ex aquis flor. Citri, Bugloſſæ, Rutæ caprariæ, Cardui benedicti, & cordiali Saxoniæ in quibus confectionem Hyacinthinam, ſpecies cordiales diſſolvite, additis guttulis aceti Sambucini, & gutta una vel altera eſſentiæ Croci, aut Citri.

XXVIII. Ventriculus, Hepar & ipſa ſummam curam expetunt; Corroboretur hoc ſucco Cichor. additis ſpeciebus trium Santalorum, aut Dia-

rho-

rhodonis Abbatis. At ille, oleo Abſinthite, & Nardino, quandoque Maſtichino, aut Menthæ, cum ſp. Aromatici roſati. Nec pars poſtica è regione ventriculo reſpondens ad ſpinæ vertebras intacta relinquatur; ea namque parte delinita efficaciùs fovetur ventriculus, evidentiùſque recreatur.

Veſicantia.

XXIX. Sola Italia habet in frequenti uſu in febre puncticulari. Introduxit uſum Hercules Saxonia Patavinus, vir inſignis, non ſine multa contradicentium altercatione, vicit tamen auxilii præſtantia, & rei ipſius experimentum cervicoſos ſuperavit. In febribus peſtilentibus & malignis nihil præſtantius; revellunt namque acria medicamenta artubus ap-

posita succos ad caput, visceraque vergentes, ait Galen. *lib. de cucurbit*. 19.

XXX. At circa hujus insignis auxilii usum cavete, ne in usum perperam abeat; ne indiscriminatim, ac sine delectu cunctis præscribatis ægrotantibus. Non semper solet prodesse, ut in hac epidemica constitutione observastis; imò multos absque vesicantibus perfectè liberatos vidistis. Advertite diligenter, cuinam temperamento, aut humori magis adhæreat inconstans ista febris. Si sanguineum, aut biliosum temperamentum corripiatur, abstinete à vesicantibus; si pituitosum, aut melancholicum, securè iis utamini.

XXXI. Signa horum temperamentorum recolite superiùs ex sect. 3. Illa, quia faciliorem

motum à natura ſortita ſunt ; & quia acriora faciliùs naturam ipſam irritant, perfecta criſi, niſi impediantur, levari ſolent; quod ſæpè faciunt veſicantia; Iſta vero, quia pigriora in motu, & minus acria, non ita facili à natura reguntur, quæ ſegniùs per iſtos humores ad criſes accingitur: Quare veſicantibus juvari ſolent, quæ per ſenſim factam evacuationem criſis vicem apprimè ſupplere valent.

XXXII. In ſanguineis igitur temperaturis criſes laudabiles expectato, niſi nimis excellens malignitas ſanguinem corrumpens robur virtutis omninò oppreſſerit. In bilioſis, & ſiccioribus, præter vigilias & ingentes dolores, quos veſicantia inferunt, vel ulcera excitant dyſepulotica, & quæ facilè ca-

coethiam induunt ; vel nullo attracto peccante ſucco, ſæpius vos fruſtatur ſpes. In melancholicis, & pituitoſis, in quibus præ cęteris conveniunt, hoc advertite, ne in cruribus tumores ſint ſcorbutici, aut ędematoſi, qui in viſceribus arguant cachexiæ rudimentum: Facilè enim in necroſes immedicabiles delabetur æger; ut Nobili Comitiſſæ Seraticæ Veronenſi nuper contigit.

XXXIII. Senes primi ſenii, & ſucculentiores hoc remediũ faciliùs ferunt; nullo pacto exſucci, aut decrepiti; pueri ſatis felicitèr. Iſti, quia ingentes cruditates propter voracitatem congerunt, quæ hoc auxilio tanquam per pyrotica ſenſim educuntur: Illi, robuſti, expultricem tamen habent valdè fractam, unicam criſim perfectam mo-

moliri impotentem. Quapropter hac vesicantinm epicrasi optimè juvari contingit.

XXXIV. Tempus administrandi est principium morbi; non status, vel quando ęgrotantes jam sunt extinctioni proximi. Nec timendum, quod à crisi in statu futura avertatur natura; namque evacuatio salutem factura exspectanda non est in pestilenti, & maligno affectu. Quamobrem securior est ea morbi solutio, quæ paulatim & sensim fit, quam quæ necessariò pugnam requirit, ex qua rarò victrix evadit natura: Satiùs tamē erit affigere post unā, aut alteram evacuationem, à primo lenienti medicamine scilicet, & sanguinis missione aliqua, quomodocunque fiat.

XXXV. Apponuntur frequētius brachiis supra carpum, ut

tamen relinquatur locus medico tangendi pulſum, & cruribus ſupra malleolos, quatuor digitis, parte domeſtica. Solent etiam coxis ſupra genu affigi, ſed præſertim fœminis, quin & aliis partibus, pro accidentium varietate.

XXXVI. Nec deſunt, qui plantis pedum affixerint non veſicantia ſolùm, ſeù ſinapiſmos, ſed cauteria ignita. Sed hoc importunum valdè, nec niſi urgentibus capitis affectibus celebrandum, ut in lethargo deſperato, & hæmorrhagia narium extrema uſus eſt Solertiſſimus Zacutus *lib. 5. prax. hiſt. num. 7.*

XXXVII. Mitius ſunt auxilium epiſpaſtica malagmata plantis pedum applicata, quibus ab alto ad ignobiliora loca potentèr retrahuntur peccantes

tes ſucci. Malignam febrem curavit in muliere Marſinus ex Riverii relatu cataplaſmate ex cochleis, cum ſuis teſtis contuſis, ſtupiſque ſuperpoſitis, plantis pedum quinta morbi die applicato, quo poſt dolores ingentes in cruribus, & ſudores per univerſum corpus excitatos, adeò fœtida materia attracta eſt, adeò teter odor ex ablatis cataplaſmatis exſpiravit, ut vix adſtantes ſuſtinere poſſent. Remedium eſt non contemnẽdum, quod ex diverſis poteritis etiamdum conficere, calidis tamen, & attrahentibus, ut Salvia, Sampſucho, Sinapi, & ſimilibus; quin & Theriaca, aut Mithridatio, oleoque Scorpionum mixtis.

XXXVIII. Materia veſicantium eſt varia: Utamini hoc cerato.

Rec.

Rec. *Canthar. præp. unc. semis.*
Euphorbii,
Sinapis ana drach. unam,
Sem. Ammeos drach. semis.
Ceræ,
Resinæ,
Terebinthinæ, q. s.
Misce fiat Ceratum s. a.

Hirudines.

XXXIX. In melancholicis temperamentis optimæ, sedalibus venis affixæ, dum parca sanguinis evacuatione opus est, aut pro largiori non suppetunt vires, quovis morbi tempore; in progressu, pro revulsione à capite præsertim: in principio, pro evacuatione, quæ quantumlibet copiosa succedet, si cum balneo vaporoso fiat, post remotionem hirudinum; aut lumbis, aliquo urgente symptomate. Sed in hoc admini-

stran-

ſtrando auxilio advertite, ut extracta ſufficienti ſanguinis quantitate, adſtringentia inſpergantur venarum oſculis, ut ſiſtatur ſanguis, qui ſæpenumero, in melancholicis præſertim, qui ſanguinem habent valdè aquoſum, cum difficultate ſiſtitur.

XL. *Hirudines* præterea *remedii cauſa corpori adhibitæ*, ait Plin. lib. 35. c. 10. *aliquando affixa relinquunt capita, quod vulnera inſanabilia facit, & multos interimit*; ut contigit Meſſalino Conſulari Patritio, cum ad genua admiſiſſet; Et nos in Gallia vidimus puerum, cui ab affixis dorſo hirudinibus, nullis auxiliis potuit cohiberi ſanguis, donec obierit. Alii, qui pravis & corruptis ſcatēt humoribus, & qui phymate, aut fiſtula circa anum fuerint aliquando correpti,

repti, si negligantur hirudinum vulnera, in gangrænas incidunt immedicabiles; ut notavit Gesnerus Doctissimus, præsertim si non benè purgatæ fuerint hirudines, aut aliquid virulenti à lutulentis dumetis contraxerint. Sed si ista rectè præcaveantur, & remedium administretur, ut decet, mirum in modum in febre puncticulari opitulatur, & tum à vena cava, tum à venis circa hypochōdria educit sanguinem tetrum, & fęculentum, absque considerabili virium jactura: Nec valdè à circumferentia ad centrum retrahit, ut aliæ majores evacuationes.

Enemata.

XLI. Omni morbi tempore utilitèr iniiciuntur communia, emollientia, humectantia, refri-

frigerantia, & in raptu ſucco-
rum ad ſuperiora etiam acria;
ut in ſomnolentia nimia, aut
vigilia. Cæterùm cum cautio-
ne, nec abſque delectu nimis
frequentes poſſunt prodeſſe;
cum enematum aſſiduitate le-
viter retrahantur ſeminaria à
cute ad centrum corporis, ab
acribus etiam non levitèr, quin
ſæpè criſes impediuntur, & in
alvum ducuntur humores invi-
ti; cum moderatione tamen,
& debito tempore injecta na-
turam valdè levant, ut contra
humores peccantes exonerata
validiùs inſurgat. Aetius per
ptiſanæ ſuccum, ovis, & vio-
laceo temperatum alvum hu-
mectam noctu tenet.

XLII. Qui debet iniicere cly-
ſterem, attentus, & vigilans
ſit oportet, ait Zacutus *lib. 3.
Pr. adm. obſ.* 142. qui ex enema-
te

te actu calidissimo subsecutam mortem scribit. Et nos certò scimus, Nobiliss. Heroinæ Diadamiæ Gambaræ Brixiæ decori, & ornamento, supra sexum sapientissimæ mulieri mortem accelerasse nimis calidum injectum enema, quo maligna febris cum dysenteria conjuncta (pro qua medicanda fueramus accersiti,) ita exacerbata est, adeò in læsam alvum debacchata bilis æruginosa, ut serpente nimiùm in torrefactis intestinis tetro ulcere, cum omnium lachrymis diem obierit.

XLIII. Suppositoria quodammodo enematum efficaciam æmulantur, & forsan aptiùs rem perficiunt, dum minus intestina effœminant, minusq; à circumferentia corporis introrsum trahunt.

PHAR-

PHARMACIA.

SECTIO VII.

Agitur de lenientibus, præpa antibus, alterantibus, potu aquæ frigidæ; purgante medicamento, radicativo, minorativo; & occasiones exhibendi perpenduntur.

I. LIcet in hac febre, prout valdè communicat cũ pestilenti, humores sint utplurimùm incoctiles, attamen quędam præparantia debent ad usum revocari, quæ singulis coctionis impedimentis se possint opponere: Solet enim in hac febre talis humorum mixtura reperiri, ut licet coctio emendet putredinem in una parte capaci, in alia non possit imò agitata per coctionem humo-

morum mixtura, exſurgunt partes quædam vaporoſæ, aut tenues, in quibus malitia hæret, quæ in viſcerum nobiliorum intima ſe inſinuantes ęgrotantes perdunt. Ne vos igitur effugiat iſta tam neceſſaria contemplatio, ut præparantia præſcribatis, quæ reprimendo putredinem, coctionem in parte coctili adjuvent, & partis incoctilis jam agitatæ pravum motum, & malignitatem retundant.

II. Syrupi Borraginis, Portulacæ, Cichorii, de ſucco Granatorum, Acetoſus ſimplex, de Oxalide, de acetoſitate Citri, de ſucco Limonum, de Agreſta, Ribium, Berberũ de Rubo Idęo, & alii fervorem extinguēdi, acrimoniam retundendi, & diſſolutionem ſpirituum cohibendi facultate pollentes. Quibus

bus addere oportet majorem quantitatem aquæ, aut decocti Scorzoneræ, Scordii, Pentaphylli, aut Hordei, ut permeent faciliùs.

III. Apozemata ex decoctis herbarum idem præstare poterunt, aut juscula eisdem alterata; sed jucundiùs, & utiliùs ex aquis stillatitiis paratæ potiones; vel ex aqua lapideo mortario percolata (quo beneficio maximè gaudent Hispani,) addito aliquo syrup. & pulvere cordiali: ut sint aquæ unc. 12. syrup. unc. 2. pul. diamarg. fr. drach. s. aut de gemmis sine speciebus, aut Marg. præparat. aut confectionis Hyacinthinæ, additis 4. aut 5. gr. lapidis Bezoardici, aut cornu Monocerotis.

IV. His affatìm uti oportet, modo non sit mox à pastu, ne coctiones interturbentur. Sic

apo-

apozemata, & juſcula alterata horis commodioribus, tum matutinis, tum veſpertinis, etiam vigente acceſſione.

V. Si ad ventriculum, aut propè confluant humores, prædictos ſyrupos exhibere oportet, citra tamen alicujus liquoris permiſtionem, ne forſan eo tanquam vehiculo in loca penitiora ſe condant humores pravi, quos potius per vomitum expelli optat Hipp. dum ſæpè exhibet cum emolumēto aquā frigidam, ut vomant, *biliosa enim aderunt*, ait 4. Epid. tex. 133.

Potus aquæ frigidæ.

VI. Et ne præſtantiſſimum, ac præſentaneum auxilium in hac febre, (præſertim ſi ardens fuerit,) intactum relinquam, rei periculoſiſſimæ, & maximè in occaſione poſitæ doctrinam

ac-

ccipite. Sed moneo, ne temerè
hanc provinciam ſuſcipiatis :
nfinita namque & irreparabi-
a damna ab uno errore exſur-
gent ; Non paucos vidi, quos
repentè vita privavit aqua fri-
gida, naturali ſimul cum igneo
calore extincto. Valdè robu-
ſtis, & ſecundum partes omnes
nternas, præcipuè nobiles
abundantibus naturali calore
antummodo eſt exhibenda,
cum febre nimirum ardentiſſi-
ma, ſive talis ſit intenſione ca-
loris, ſive ingenti acumine ma-
lignitatis.

VII. Quando propter iſta
impedimenta humoribus co-
quendis, aut cauſæ amovendę
non licet medico inſiſtere, ſed
neglectis his, ad febrem extin-
guendam properandum eſt, op-
timum erit frigidam propinare.
Nam fieri (inquit Gal.) *aliquan-*

do

do potest, ut ea sit febris magnitudo, quæ præsentem perniciem, nisi occurras, afferat, quo casu oportebit hac prius submota, ad submovendam causam deinde accedere. Ego enim talium quoque non paucis frigidam dedi, tutius esse ratus, phlegmonas ad præsens augere, quam sinere hominem febrem hecticam incurrere.

VIII. Nec solum hoc in causone fieri existimetis, sed proinde in pestilenti maligna, ac puncticulari febre, etsi non multùm calor emicet, nec humorum coctio adsit, *lib. 6. popul. com.* 1. Caloris solùm, licet non valdè se exerentis, infringendi gratia, exhibuerũt veteres aquam frigidã, eamq; copiosam, quæ sola potest latentem illam, ac pestiferam humorum vim cum manifesta qualitate conjunctam mirabilitèr extinguere, ideoq;

affa-

affatim & copiosè bibitam : Nullam enim certam frigidæ dosim expressit Galen. sed quã-tum ægrotus possit bibere, aut quantum uno haustu ingurgi-tare. Cæterum ex ætate, ha-bitu corporis, anni tempore ex consuetudine modum me-tiri oportet.

IX. Occasionem exhibendi circa augmentum quærite, quã-do vomitus, qui per eam solet provocari, non valdè noceat; alioquin in hac febre, propter retractionem halituum pravo-rum ad interna, perniciosus; ut patet ex histor. Simonis 6. *Epid. com.* 2. 23. Cum igitur vo-mitus solùm in principio utilis sit, isque copiosus esse debeat, ut sit utilis, simulque febris ad-sit ingens, tunc vicibus repeti-tis exhibeatur, ut vomatur: additis interim nonnullis, quæ

G se-

ſeminaria reſpiciant, guttulæ ſcilicet aceti Sambucini, aut acetoſitatis Citri, Limonum, ſpiritus Sulphuris, aut Chalcanthi *Bilioſa forſan aderunt*, ait Hippocr. Sed invenire ad unguem occaſionem illam, tàm difficile, quàm eſſe medicum.

Purgatio.

X. In principio eſt admodum neceſſaria ante ſeptimam, ſi adſint tenſiones ac cruditates in viis ductuum; præcedat leniens ac detergens medicamentum, ſtatim ingruente malo; aut ſi præ temporis anguſtia non ſuppetat occaſio, iniiciatur enema ſatis validum, deindè facta ſufficienti ſanguinis extractione, iterum repetatur medicamentum purgans ſexta die, quę ſatis oportuna videtur ad hoc opus peragendum, niſi morbus

mo-

moveatut per pares: Quod maximè in principio conſiderandum ut ſupra diximus, *Aphor*. 5. *ſect*. 2. tunc purgatio in tertiam diem incidat oportet, aut in noctem, quæ illam præcedit: Nam prima & ſecunda dies acceſſione & exacerbatione febris magnoperè veniunt impeditæ. Quod ſi ante quartam non ſuppetat occaſio purgandi, quod maximè foret expetendum, & quidèm valido medicamento, ut completa evacuatione illud ſuccedere poſſet, quod Pericli Abderitæ circa quintam, quæſite occaſionem, caventes ſextam, propter motum maligni morbi, & ſeptimam propter diei dignitatem, ita ut quomodocunque moveatur morbus, ſi fieri poſſit, id ante quartam facite; ſin minus in motu per pares, ante ſextam, quinta ni-

mirum, vel illius nocte; in motu per impares, ante septimam, sexta videlicet, ut dictum est.

XI. Quod tamen (ubi malignitas putredinem superat,) fiat levibus pharmacis, Cassia videlicet, Manna, Tamarindis, syrupo Rosarum solutivo, syrupo de floribus Persicorum de Mercuriali, Regio, cujus elegantior descriptio hæc est.

Rec. *Infusionis Rosar. pallid. ex novem permutationibus, Inf. Violarum ex decem permutationibus.*

Aquæ Fœniculi, in qua Senæ Orientalis unciæ duæ spatio horarum 12. infundantur ana, lib. unam.

Misceantur istę tres infusiones & cum *Sacchari purioris*, & *Mannæ electæ ana q. s.* Fiat syrupus, additis

Cremoris Tartari, unciis 2.

ad

ad clarificationẽ in filtratione per manicam Hippocr. Dosis *unciæ sex*.

XII. At in robustis, ac exercitatis hominibus ad primas venarum cruditates vacuandas etiam infusio Agarici, aut Rhabarbari exhiberi poteſt, quod in delicatis, & urbanis, & quibus non admodum eſt laboriosum vivendi genus, nolite moliri, præſertim dum morbus propè ſeptimam eſt, vel fervorem jam contrahere cœperit.

XIII. Ubi verò morbus magis putredinem prodit, quàm venenoſam qualitatem, in delicatis etiam, iiſdem utemur medicamentis, verum prima, ſecunda, vel ad ſummum tertia die, antequam cruditates in venas majores ſe inſinuaverint. Hoc tempore namque nondùm ingreſſę facilè educun-

tur, & simul cum iis aliquid putridi humoris pariter excernitur: Ubi verò jam ingressæ fuerint, levi pharmaco non cedunt, imò magis commoventur, coctiones interturbantur, efferveſcentia augetur, ac seminaria penitiùs commiſcentur. Quod multò minùs impunè tentabitis, vigente ſuccorum efferveſcentia, ut jam obſervaſtis. *Cavere namque oportet*, (dicebat Galenus 4. de ſanit. tuend.) *ubi in ſolidis partibus mordacia redundant excrementa, revulſionem ad interiora*.

XIV. Quapropter ſemper purgationem ante humorum efferveſcentiam celebrate, nũquam tamen poſt ſeptimam diem, niſi decima quarta tranſacta; circa enim ſeptimam plerumque ſolent apparere ſigna efferveſcentiæ, ex pulſuum

agi-

agitatione, urinarum crassitie, aut confusione, maculis, & aliis accidentibus gravioribus; nonnullis etiam & quarta die, quibus morbus peracutus est, aut venenosa qualitate insignis, quę effervescentia non cessat, donèc decima quarta, aut etiam pituitosioribus, & magis melancholicis, decima septima, aut vigesima prima finierint.

XV. Dato intra hoc tempus medicamine, semper malè successit in febre puncticulari, & sępè observastis: Nam pręter ingẽtem succorũ agitationẽ, talis orgasmus malignis humoribus imprimitur, ut à circumferentia ad centrum retracti in nobilissi ma viscera quàm primùm irruant, eaque immani, ac virulenta qualitate corrumpant: Efflorescentiæ, quæ ad cutim apparere eo tempore incipiunt,

infelici palindromia delitescũt: Vesicantia, si quæ apposita fuerint, in quibus maxima spes posita est, prŏtinus arefiunt: Fracta tandem, ac motibus istis cõtrariis lacessita natura, necesse est ut corruat, & ante illum humorem, in quo major residet malignitas, victa cadat.

XVI. Si crassus is fuerit, (ut solet,) educto per medicamentum tenuiori, tanquam facilius mobili, ac sequaci, remanet intùs alter perniciosior, ex quo infinita damna, stupores, obliviones, typhomaniæ, somnolentiæ, urinæ suppressiones, & mille alia: Si tenuis fuerit, quia pepasmi expers & inobediens, tantùm abest, ut medicamine educatur, quin potiùs effrenis factus, ac turbulentior in totam humorum massam, quin & in viscerum ipsorum humidum

radicale & substantificum penitiùs se insinuet, sequente postmodum totius corporis lethali colliquatione.

XVII. Si verò violentum aliquod anxietatis, aut doloris symptoma circa ventriculum, & intestina magnoperè urgeat, quod purgationem tunc temporis exposcere videatur, coacti exhibete aquam Mannæ, Tamarindos, aut Cassiam. Hippocrates subpurgabat Mercuriali, ut constat ex Cydis filii historia, cui Mercurialis decoctum sorbendum dedit sexta die, & iterum undecima, non tamen impune 7. *Epid. t.*6. Sed notate subpurgationem tentare Hippocratem, non integram purgationem, aut lenientem: Magni momenti differentia in eis posita est, quando agitur de curatione puncticularis, aut pesti-

ſtilentis febris. Abſtinete in hoc caſu à trito illo electuario lenitivo, & ſyrup. Roſarum ſolutivo: plerumque nimis agitant, propter Senam, aut Polypodium, quæ in iſto caſu, de quo nunc agimus, nunquàm impunè exhibentur; præſertim ſi ſit ſyrupus ille aureus ex Roſis ſilveſtribus moſchatis, ex quibus perniciosum, violentum, & corroſivum paratur pharmacũ, incuria medicorum ſub lenocinio, & fuco delicatæ potionis invectum, Magiſtratus certè decreto potius eliminandum.

XVIII. In remiſſione febris, & morbi declinatione, paritèr à validioribus medicamentis cavendum eſt; niſi quod in ruſticis, & agreſtibus hominibus aliquando operæpretiam erit, ſyrup. Roſ. ſolutivo admiſcere drac. 2. vel 3. alicujus electuarii

pur-

purgantis, juxta humoris ideã, in delicatis verò non traſcendat violentia veſtri purgantis dilutum Agarici, aut Rhabarbari, cum ſyrup. Roſar. ſolutivo, ſyrupo Regio, Caſſia, aut Manna: Nam facilè violentioribus nova excitatur efferveſcentia pejor priori. Tanta eſt hujus morbi virulentia, ut ſemper reliquiæ quædam leves longum tempus remaneant; aliquando non ita leves, ſed dolores pertinaciſſimi in aliqua corporis parte fixi, ut in cruribus, brachiis, oculis; Ut in fabro lignario nuper obſervaſtis, qui in declinatione morbi ſtrabo factus, ac tandem præ dolore oculum amiſit.

XIX. Sed de minorativa purgatione, ea ſcilicet, quæ per medicamentum validiſſimum, aut ex mediocribus, ele-

ctivum tamèn, non leniens celebratur in morborum principiis, quid timere debeatis in hac febre puncticulari, accipite,& alta mente reponite: Nam multos invenietis, qui statim ingruente febre, indistinctè, & sine delectu omnibus exhibent violentissima pharmaca, Scammoniata, vel Antimoniata: Ut pulveres Algarotti, Cornachini, Crocum Metallorum, Gratiolam herbam, semina Lathyridis, & similia. In febre puncticulari, ea præsertim, quæ per externa seminaria introducitur, omninò ab istis abstinete. Jam vobis signa descripsi, quibus etiam primo die larvatum hunc morbum cognoscatis.

XX. In aliis febribus putridis non malignis, turgentibus, aut urgentibus succis, mirum

in

in modum iſta opitulantur, ſi is morboſus apparatus in organiſmo conſtitutus eadem die educatur: Et licet maligni & venenati ſucci vicem turgentium ſubeant, ac ideò quamprimùm educi poſtulent, hoc intelligite, in excellenti putredine, aut veneno hauſto, vel intus genito, aut aliis incoctilibus ſuccis, ubi per cutim non incipit infectio à ſeminariis contagio communicatis; in hujuſmodi enim febre puncticulari optimum erit, in vero principio morbi, ſi fieri poſſit, valentèr expurgare, & apparatum minuere, ſi non vehementiſſimis pharmacis, ſaltèm mediocribus, ac electivis; ſic enim natura ſupra reſiduum fortior facta, illud facilè vincet, ac ſuperabit: His tamen ſemper admiſcete corroborantia, & rem valdè arduam, ac peri-

cu-

culo plenam, cum magna premeditatione, ut docebat Hippoc. peragite.

DE ALEXIPHARMACIS.

SECTIO VIII.

Quibus contra pravam qualitatem in hac febre pugnatur.

I. Alexipharmaca statim à principio sunt exhibenda.

II. Non quodvis alexipharmacum cuivis corpori, febri, aut affectus tempori indistinctè adhibendum; sed unicuique, pro veneni, humoris, febris, aut corporis natura, suum inest proprium, & peculiare alexipharmacum: Nam multis frigida vices alexipharmaci præstant, aliis calida, plerisque sicca, pluribus acida, & sic aliis alia, juxta rationem mo-

modi operationis veneni, aut ſubjecti humoris, aut corporis laborantis.

III. Alexipharmaca neceſſariò debent habere manifeſtas qualitates putredinis, & humoris conditioni contrarias, quoniam ex utroque vitio conſtat hujuſmodi affectus, putredinoſo nimirum, & venenoſo, ac maligno.

IV. Alexipharmaca frequentiùs porrigenda ſunt, & cum cibis, & per ſe ſæpiùs, ut ſemper opem feratis naturæ. Offerantur ut plurimùm in pulverem redacta, ut in ventriculo immorentur, aut pilulari forma: licet quandoque, imò oportet, dum interna & recondita eſt contagioſa qualitas, potibus aliquid eorum admiſcere.

V. Alexipharmaca quæ à proprietate occulta operantur, non

non misceantur, seorsùm debent exhiberi: Sicut enim occultum est, quare talem effectũ, & operandi vim sortiantur, sic etiam potest contingere, ut sibi invicem obstent, ut in duobus venenis succedere certum est. Quare vel unico tantùm jam experto uti oportet, vel si diversis, seorsùm exhibitis, donec appropriatum inveniatur.

Nec ideò existimetur, eliminandas esse insignes confectiones bezoarticas, quarum miri observantur effectus: Jam illæ sua fermentatione unicum tẽperamentum acquisiverunt, & tanquam unum quid simplex alexipharmacum, sed potentius usurpantur.

VI. Alexipharmacorum duplex est genus; aliud pugnat adversus veneni effectum, aliud adversus ipsum venenum.

In

In primo genere continentur ea, quæ ſua ſiccitate, & compoſitione continent, & firmant mixtum, ne à ſordida veneni putredine diſſolvatur, ac corrumpatur: Ut Terra ſigillata, Bolus Armena, Corallia, Cornua Cervi, Rhinocerotis, Monocerotis, Sapphirus, Hyacinthus, Smaragdus, Os de corde Cervi; Electuariũ de gẽmis, Syrupus gemmatus, Antidotus Bezoartica F. Ponæ, Lapis Bezoar, quæ & veneni vires frangunt, & comprimunt, ne ad cætera membra pergat, & ſpiritus firmant, & roborant. Quapropter his à principio in omnibus corporibus & naturis, & humoribus utendum cenſeo.

VII. In ſecundo genere ponuntur, aut quæ ſpiritus veneficos urunt, diſſipant, & conſumunt; Ut Theriaca, Mithri-

da-

datium, Antidotus de Scordio Fracastorii, Angelica, Dictamnus, Lapis Malacensis, Pulvis viperinus, & quæcunq; cordialia calida sunt, aut quæ venenosam qualitatem refringunt, & extinguunt; qualia sunt frigida & sicca omnia cordialia. Hæc sensìm & paulatìm adhibenda sunt, pro virium imbecillitate, & quantò hæ firmiores sunt, tantò his remediis liberaliùs utendum.

VIII. Illa etiam, quia calida, cum cautione exhibenda in frigidis, & febre remissa, cæterùm maligna.

IX. Frigida sunt, veluti mica panis succo Limonum, Arãtiorum, Agrestæ, Acetosæ, aut aceto madefacta, & mane ingesta, Acetosæ folia cum aceto, pulpa viridium Tamarindorum Saccharo condita, &

mul-

multa alia frigida, in pulveris, decocti, aut pilularum formam redacta.

X. Alexipharmacorum paritèr, quæ à proprietate venenis resistunt, duplex est differentia; aut sine analogia, aut cum ea ad aliquod membrum, & sunt ex natura mixtionis tẽperata. Primi generis sunt gemmarum, & lapidum plures; ut Granatus, qui cor respicit, Smaragdus cerebrum, Sapphirus hepar, Corallia ventriculum. Topazium Theriacæ præfert Serapio. Achates & Margaritæ omnes adversus pestem valere creduntur; cornu Monocerotis pariter, Coccus Maldivensis, radices Anthoræ, Contrayervæ, & aliæ.

XI. Hydrargyrum pectori appensum, genuino, & latenti odio venena fugat: Hinc est, quod

quod dulcificatum, & auro præparatum, ut decet, mirum in modum in hac febre puncticulari, pro expurgandis pravis ac deleteriis humoribus, ad grana 15. & ultra exhibitum, cum conserva aliqua solutiva opituletur.

XII. Lapis Bezoar, tum Orientalis, qui si fuerit legitimus, certè prævalet; tum Occidentalis, qui minori efficacia, sed majori violentia operatur. Uterque utilis, vel quotidiè in parva dosi exhibitus, vel proiiciendo sudore, occasione debita, in majori quantitate cum aquis cordialibus haustus.

XIII. Dosis tamen hujus alexipharmaci diligentiori perpēdatur examine. Multos namq; vidimus, qui hujus sine ullo delectu ingentem granorum copiam exhibentes, tantum abest, ut

ut quicquam profuerint, quin potiùs in ruinam inemendabilem egerint miſeros languentes, auxilium infamantes, quod aliis fuiſſet ſaluti. In quotidiano uſu cum pulveribus cordialibus, unum, vel alterum gr. Orientalis uſurpate, Occidentalis verò ad tria grana circitèr; quam normam in præſervatione ſub peſtilenti conſtitutione inviolabilem obſervant Indi, quin & Hiſpani, authoritate Monardis, & Orepeſæ Hiſpalenſium, Salcedi, & Alvaris Luſitanorum peritiſſimorum, nec non Garciæ ab Horto, cujus Dialogi è Luſitano idiomate in Hiſpanum, & Latinum oſcitantèr translati, & vitiosè excuſſi, in errores pernicioſos, circa hujus veram doſim, Cluſium, & alios interpretes impulerunt.

XIV. Si tamen opus fuerit, ſo-

sopitã naturam ad crisim, præsertim per sudorem excitare „ exhibete ad 7. gr. Orientalis „ vel ad 10. Occidentalis, in aquis appropriatis, nec temerè hos limites trascendatis, quicquid uno, vel altero exemplo urgeat Zacutus *obser. 35. lib. 1. de Med. princ. hist.* Prævaleat apud vos doctrina Galeni *l. 5. simp. med. c. 18.* dicentis: *Siquidem facultates, quæ deleteria medicamina alterant, naturam habent mediam inter corpora perpetientia, & medicamenta ipsa lædentia, ut videlicèt eadem sit proportio corporis ad facultatem alexiteriam, quæ illius ad deleteriam, & rursum deleterii ad alexiterium, quæ alexiterii ad corpus: Ea propter propemodum omnia, quæ deleteriis adversantur, si largiùs sumpta fuerint, graviter corpus animantis oblædunt. Quamobrem ea modera-*

ratione quantitatis omnes id genus facultates exhibere oportet, ut neque copia nimia corpus offendant, neque exiguitate ſua deleteriis vincantur.

XV. Secundi generis ſunt, quę etiam cum humoribus analogiam habent, veluti calidis, & æſtuantibus febribus elect:ex tribus ſantalis, Diamargariton frigidum, Trochiſci de Spodio, de Terra ſigillata, de baccis Oxyacanthæ, &c. frigidis vero, Theriaca, Mithridatium, Diarhodon, Alchermes, & alia ſimilia.

XVI. Multa etiàm alia ſunt, quę omnibus humoribus analoga & communia ſunt: veluti eſt Electuarium de gemmis ſine ſpeciebus, & confectio non ſatis laudata de Hyacintho, quę quid cùm latente, tùm manifeſta qualitate omni veneno adver-

versantur. Quæ à Jouberto describitur est prestantissima, sed ingrediẽtium nobilitate à Neapolitana, & adhuc multò magis ab Hetrusca superatur: Harum accipite descriptiones, paritèrque nobilium quarundam Antidotorum, quarum usus in hac febre, ac omnibus aliis pestilentibus semper vobis laudi vertetur.

XVII. Confectio Hyacinthina.

Rec. *Hyacinthorum elect. unc. sem.*
Bol. Armenæ aqua rosac. lotæ,
Terræ sigillatæ,
Dictamni,
Tormentillæ,
Carlinæ,
Been albi,
rubri,
Spicæ nardi ana drachm. ij.
Nucleorum nucum Juglandium, mi-

minimè rancidorum,
Troch. de Camphora ana drach. 1. ß.
Gran. tinctorum,
Croci,
Gentianæ,
Myrrhę,
Rosar. rubrarum,
Santalorum omnium,
Sem. Juniperi,
Rasuræ Eboris,
Cornu cervi usti ana drac. i.
Ossa de corde cervi, n. ij.
Sem. Citri mundat.
Acetosæ,
Bombacis,
Portulacæ ana drach. ß.
Sapphirorum,
Smaragdi,
Margarit.
Serici crudi anà scrup. ij.
Sem. Rutæ,
Santonici ana scrup. i.
Ambræ Griseæ scrup. ij.

Moschi Orient. scrup. iij.

Fol. Auri,

Argenti ana num. XII.

Cum *Syr. de acetositate Citri* fiat confectio s. a.

XVIII. Confectio Hyacinthina Neapolitana.

Rec. *Hyacinth. Orient. drachm. 1. ß.*

Smaragdi,

Sapphiri,

Topaziorum,

Rubinorum, ana drach. ij. ß.

Margarit., utr. ana scrup. ij. ß.

Corall. rubr.

alb. ana drach. ß.

Croci gr. XV.

Spodii,

Rasuræ eboris,

Ligni Aloes ana drach. ß.

Ossis de corde Cervi,

Cornu cervi usti,

Sem. Portulacæ,

Coriandri præpar.

Ace-

Acetosæ,
Been. albi,
rubri,
Rad. Dictamni,
Tormentillæ,
Terræ Sigillatæ,
Boli Armenæ,
Rosar. ana drach. i. scrup. ij.
Sem. Citri drachm. iij.
Fol. Auri n. XXX.
Moschi,
Ambræ ana gr. X.
Cum *Syrup. Limonum q. s.* Fiat confect. 10. s. a.

XIX. Confectio Hyacinthina Hetrusca.

Rec. *Hyacinthi,*
Smaragdi,
Sapphiri,
Topaziorum,
Rubinorum,
Granatorum,
Margaritarum,
Lapidis Bezoar,

Corall. rubr. præparator.
Unicornu ana scrup. ij.
Cornu Cervi Philosoph. præ-
par. dr. 1.
Boli Armenæ,
Terræ sigillatæ,
Rad. Dictamni albi,
Tormentillæ.
Angelicæ,
Vincetoxici,
Contrayervæ,
Bistortæ,
Carlinæ,
Scorzoneræ,
Rosar. rub. ana drachm. i. &
scrup. ij.
Rasuræ Eboris drach. ß.
Ligni Aloes drach. ij. ß.
Ossa de corde Cervi n. VIII.
Cinamomi,
Caryophyllorum,
Corticum Citri,
Scordii,
Sem. Acetosæ,

Sem.

Sem. Endiviæ,
Portulacæ,
Cardui benedicti,
Rutæ Caprariæ,
Coriandri præparati,
Santalorum omnium ana drach. i.
Croci gr. XI.
Sem. Citri ſcrup. IV.
Fol. Auri n. XXX.
Ambræ gryſeæ ſcrup. i.
Moſchi gr. VIII.
Cum *Syrup. de ſucco Limonum q. ſ.* fiat Confectio.

XX. Antidotus Bezoartica Franciſci Ponæ Veronenſis Archiatri.

Rec. *Lapid. Bezoar. Orient. legitimi,*
Pavonii, ſeu Taos,
Malacenſis ex felle Hiſtricis,
Unicornu legitimi,
Margaritarum Orient. præparat. ana drach. ſſ.

(Margaritæ multiplicentur deficiente Pavonio, & Malacensi pondere illorum; sed ex consensu, & exacto Authoriis examine, loco Malacensis, & Pavonii, propter pretium, & raritatem substituerẽ tophum Cervicapræ, singulari, & experta efficacia Histricis lapidii æmulum)

Fol. Auri n. L.
Terræ sigillatæ,
Boli Armenę luteę Orientalis
Corall. rubr. præparati,
Smaragdi Orientalis præparati,
(Nam Occidentales habent aliquid corrosivi) *ana drach. ij*
Scorzoneræ Hispanicæ ver drach. VI.
Tormentillæ mundæ recenti
Anthoræ,
Bistortæ,
Pentaphylli,

Con-

Contrayervæ,
Angelicæ,
Pimpinellæ,
Eryngii ana drach. ij.
Cort. Citri maturorum, in umbra exiccatorum,
Florum Citri nondum exolutorum,
Sem. Citri recenter præpar. ana drachm. ij.
Baccarum Lauri.
Juniperi ana drach. iij.
Cardui Benedicti,
Dictamni cretici,
Calaminthæ montanæ,
Rutæ,
Scordii veri cretensis an. d. v.
Agallochi,
Zedoariæ,
Galangæ minoris,
Cinamomi electi,
Caryophyllorum,
Croci corycii ana scrup. ij.
Sem. Ocymi,

Amomi veri ana drach. ij.
Rutæ,
Hypericonis,
Altheæ ana drach. iij.
Opobalsami legitimi,
Theriacæ Andromachi recentis,
Confectionis Alchermes,
Mithridatii,
Confectionis Hyacinthinæ ana unc. ss.
Mellis Attici despumati, libr. ij. & unc. iij. M.F.Elect.

XXI. Confectio de Bolo Armena.

Rec. *Boli Armenæ purissimæ, aquæ Rosarum lotæ, unc. ss.*
Radicum Tormentillæ,
Angelicæ ana drach. ij.
Corall. rubrorum,
Rasuræ Eboris,
Cornu cervi,
Rosar. rubrar. ana drach. i.
Sem. Melonum,

Ace-

Acetosæ,
Citri exeorticati,
Juniperi,
Bombacis mundati ana drac. 1. ſſ.
Aniſi,
Fæniculi,
Cinamomi,
Xyloaloes, aut Santali citrini, & Maceris ana drach. ſſ.

Fiat pulvis, qui uſui ſervetur, ex quo cum Saccharo in aqu. Scabioſæ, aut alia cordiali diſſoluto, & Gum. Tragac. fiunt Trochiſci, quorum drach. ſemis ſumitur ex jure pulli, aut aquis ſupradictis.

XXII. Julep. ſive Extractum Gemmatum M. D.

Rec. *Topaziorum,*
Smaragdorum,
Rubinorum,
Sapphirorum,
Hyacinthi,

Sardæ,

Corall. rubr. ana drach. ij.

Supra Porphyritem lapidem in tenuissimum pulverem redacta aceto destill. terque rectificato excipiuntur, & modo, quo Margaritæ, præparentur; postea fragmenta pretiosa sic præparata ponantur in matracio vitreo oblongi colli, quibus super ponatur acetum destillatum, & rectificatum, ut supernatet duobus digitis; claudatur optimè, & in B. lucernæ ponatur ad tincturæ extractionem s. a. quæ tinctura in urinali ponatur, & per B. evaporetur omnis humiditas, & remanebit lapidum extractio, cui super fundatur aqua Naphæ ea quantitate, ex qua dulcescat extractum, & omnis removeatur salsedo. Deindè

Rec. *Moschi Orient. drach. iij.*

Am-

Ambræ gryseæ elect. drac. ij.
Aquæ vitæ, ex vino Malvatico extractæ, & ter rectificatę unc. iij.

Extrahe magisterium, sive extractum f. a. in B. M. & hoc serva seorsum, sicut & illud gemmarum. Postea

Rec. *Electuar. Alchermes unc. ij.*
de Gemmis unc. i. ß.
de Hyacintho unc. i.
Aquæ Naphæ. lib. ij. ß.

Misce, digere, & f. a. destilla per B. M. ad fęcum siccitatęm, cui aquæ adde *Sacchari candidi lib. iij.* & coque ad consistentiam Syrupi: Tunc removeab igne, & ei immisce *Extractum Mosci, Ambræ, & Gemmarum*, supradictarum, & omni diligentia fiat Julepus, cujus dosis à gutt. X. ad XX. per se, vel cum aqua aliqua cordiali, aut jusculo, secundum ægro-

tantis exigentiam; quapropter sępiùs in die securè potest exhiberi.

XXIII. Aqua Cord. Saxonię vitriolata.

Rec. *Succi Borraginis*,
Buglossæ,
Melissæ,
Bistortæ,
Verbenacæ,
Oxylapati,
Acetosæ,
Rutæ Caprariæ,
Myrrhidis,
Cyani majoris & minoris,
Rosarum,
Calendulæ,
Citri ana unc. VI.
Limonum,
Succi Pimpinellę,
Pentaphylli ana unc. iij.
Aceti Vini alb. lib. i.
Sem. Portulacæ,
Clor. Nymphææ ana unc. ij.

Ter-

Terræ Lemniæ,
Silesiacæ,
Armenæ, ana unc. i.
Sem. Citri unc. semis,
Spec. Diatrion santal. drachm. VI.
Marg. præpar. cum acido Citri drach. iij.

Infundantur species in succis, & facta maceratione per tres dies, destillentur per Alembicum vitreum: Hujus aq. exhibetur unc. j. manè, & altera serò; sed Fonseca illam sic corrigit; abstinet ab aceto, Citri, & Limonis succis, sine quibus destillare facit ipsam aquam, additis succi Scorzoneræ unc. 2. destillatam aquam reddit acidulam per essentiam Vitrioli, adiiciendo pro singulis unciis aquę guttam unā prędictę essentię: Nam aciditates Vitrioli, Sulphuris, & Metallo-

lorum multò prȩstantiores sunt vegetabilibus, & magis venenum oppugnant, penetrant, refrigerant, obstructiones tollunt, urinas, & sudores promovent: Hoc modo correcta mihi magis arridet, propter rationes allatas: Hac utimini, quȩ poterit exhiberi ad 2. vel 3. cochlearia, per horam ante prandium, & ante cœnam.

XXIV. Antidotus de Unicornu, dicata Philippo II. Hisp. Regi.

Rec. *Cornu Monocerotis veri dr. i. ʃʃ.*

Tormentillæ,

Galangæ,

Enulæ campanæ,

Cortic. Fraxini,

Iridis Illyricæ,

Rad. Caryophyllatæ,

Eryngii,

Been alb. & rub. ana. dr. iij.

Bac-

Baccharis,
Trifolii Asphaltitis recentis,
Mentastri,
Scordii,
Betonicæ,
Verbenæ,
Melissæ ana m. ß.
Sem. Coriandri,
Ocymi,
Card. sancti,
Citri,
Pœoniæ ana unc. ß.
Succi Cyrenaici drach. ij.
Xyloaloes scrup. ij.
Ossa de corde cervi n. iv.
Gran. Tinct.
Laccæ lotæ ana drach. i. ß.
Spicę drach. ij.
Serici crudi drach. i.
Terræ sigillatæ unc. i.
Fol. Auri num. IV.
Cinamomi drach. i.
Zing. drach. ß.
Excipe cum *Syrupo de Ribes*,
vel

vel *acido Citri*, & *Saccharo*, & fiat Confectio s. a. Ab Epidemico aere custodit, putredinem inhibet, viscerum obstructiones aperit, valet contra passiones cordis, & exhanthemata pellit.

XXV. Pulvis Alexipharmacus Foresti.

Rec. *Radic. Dictamni*,
Tormentillæ,
Boli Armenæ præparatæ cum lotione aquæ Scabiosæ,
Terrę sigillatę ana drach. vi.
Radic. Gentianę,
Rad. Angelicę,
Tunicę ana drach. j.
Santali rubri drach. ij.
Rasurę Eboris,
Cort. Citri,
Corall. rubri,
Ossis de corde cervi,
Zedoarię,
Margaritar. Oriental.

Been utriusq; ana ſcrup. ij.
Fragmentorum V. pretioſorum ana ſcrup. j.
Cornu Rhinocerotis,
Sucini alb. ana ſcru. ſſ.
Fol. Auri &
Argenti ana num. iij.

Miſce fiat pulvis tenuiſſimus, cujus exhiberi poteſt ſcrup. j. per horam ante cibum cum aqna cordiali.

XXVI. Alius Ducis Mantuę Caroli.

Rec. *Magiſterii Perlar. Corall. ana dra. ij.*
Cornu cervi Philoſoph. prępar. unc. ſſ.
Contrayervę drach. V.
Semin. Cardui benedicti,
Oſſis de corde cervi ana dr. i.
Lapid. Bezoar. occident. dr. ſſ.
Raſurę Cornu Rhinocerot. ſcrup. i.

Fol.

Fol. Auri scrup. ß.

Misce fiat pulvis, cujus usus, ut alterius.

XXVII. Sal, Extractum, sive Magisterium Citri.

Rec. *Succi acidi Cit. depur. unc. iv.*

Theriacę unc. i.

Mithridatii unc. ij.

Boli Armen. Orient.

Terrę sigill.

Terrę Nocerens. ana drac. iij.

Spec. Electuarii de Gemmis,

Rad. Angelicę.

Scorzonerę,

Tormentillę,

Anthorę,

Contrayervę,

Dictamni albi,

Baccarũ Lauri ana unc. ß.

Lactis sulphuris,

Magisterii Margaritar.

Pulver. viperini,

Tophi Cervicaprę,

Ossis de corde cervi, vel

Cor-

Cornu cervi philosophicè
preparati,
Cocci Maldivensis, &
Eboris similiter preparator.
Corall. rubr. prepar.
Sem. Citri,
Lapidis Bezoar. Orient. ana
drach. ij.

Pulverisatis pulverisandis misceantur omnia, & includantur in tribus, aut quatuor Citris excavatis, extracta tantum medulla acida, contegantur suis operculis, & insolētur per 8. vel 10. dies. Deindè in mortario lapideo cum pistillo ligneo contundantur; benè contusis affundatur aqua Naphæ, reddita acidula cum spiritu Sulphuris, ac Vitrioli, (& si fieri posset, ante appositionem spirituum, reddita amara per infusionem lapidis Malacensis) ut suppernatet digitis 4. & ponatur

tur in digestione, donec extrahatur Tinctura; separata aqua, alia interum affundatur, & totiès repetatur, donec nihil ampliùs tingatur: tunc fortiter exprimatur materia, & quod exprimitur immisceatur aquis tinctis, & destillentur lento igne in B.M. ad omnimodam exsiccationem; remanet in fundo pretiosissimum magisterium. Residuum expressionis calcinetur, & ex cinere fiat lixivium, ut extrahatur Sal, quod conjungatur cum dicto magisterio in cucurbita relicto, ac servetur ad usum: Dosis erit à scrup. Poterit etiam parari Electuarium ex residuo à materia supra expressa, & extracto in fundo cucurbitæ relicto; si non ducatur ad exsiccationem, sed in extracti consistentia relinquatur, addito Julepo aliquo cordia-

diali; puta de Pomis, de corticibus Citri, & ſimilibus, cujus doſis erit drach.ij. cum hauſtu aquæ alicujus cordialis. Vel etiam ex ſolis fęcibus in expreſſione dictorum Citriorum relictis, ſine mixtura extracti, cum Saccharo poteſt fieri Electuarium pro pauperibus.

XXVIII. Multa alia ſunt præſtantiſſima alexipharmaca, compoſita, ſeu antidoti, quæ poſſent deſcribi; ut Antidotus de Scordio Fracaſtorii, Bezoar artificiale Prævotii, Magiſteriũ Viperarum, de quo alibi fuſiùs favente Deo agemus, Compoſitio illa mirabilis Regum Indorum à Zacuto deſcripta, dicta Cachunde, quæ in hac febre cum ratione, & oportunè uſurpata mirè proſunt. De his igitur ſatis ſit dictum, ut deveniamus ad corrigenda ſymptomata,

mata, quæ hanc febrem ſolent comitari.

DE SYMPTOMATUM CORRECT.

SECTIO IX.

I. INter membra, quæ citiſſimè hujus venenoſæ febris contagium ſuſcipiunt, ventriculus ſanè eſt, qui mox *nauſea* corripitur, *cibi faſtidio dolore*, ac procedente morbo, *ſingultu*; idque prius, quàm aliud membrum, fortaſsè quia raró excrementis caret, in quibus promptiſſimè ſuſcipitur veneni mala qualitas.

II. Itaque curandum primò eſt, ejus excrementa levi aliquo pharmaco deponere, vel clyſtere paulò acriori; tùm ut ſanguinis miſſioni locus ſuperſit; tùm ne morboſo apparatui pro-

priis

priis excrementis materiam suppeditet; tùm verò ut topicis auxiliis, si quando opus fuerit, locus subsit.

III. Ab alvi subductione oportet venenosos illos halitus, aut humores eadem labe fœdatos aut divertere, aut corrigere, aut extinguere. Quapropter nausea, fastidio, vomitibus, aut dolore existentibus, oportebit ventrem bis in die perfricare, donec rubescat, aut inungere oleo mirabili de Scorpionibus Matthioli. Probatum magis est halitus, seu humoris malitiã aut fervida aqua discutere, & retundere, aut acidis, & frigidis apozematibus extinguere & frenare. Quem usum præstat succus Agrestæ cum Saccharo, & aqua Portulacæ, aut panis mica eodem succo, aut Oxalidis imbuta, Mali Granati aci-

di

di quoque ſuccus panis mica exceptus; aut ſuccus Limonum, cum Saccharo, & aqua Scorzoneræ, aut Portulacæ frigidiſſima: Item parum aceti valdè diluti in aqua Cucurbitæ, aut Acetoſæ.

IV. Quod ſi humoris acris, & erodentis aliquid pręeſſe ibidèm nobis fuerit compertum, leviſſimis medicamentis, aut alimentis, & juſculis rem agere oportet, veluti eſt alica, ptiſana, amylum, mucilagines ſeminum Cydoniorum, & Pſyllii cum Saccharo, & modico aceto confectæ, oleum Amygdalarum dulcium recentèr ſine igne extractum, & cum foliis Auri exhibitum, quibus interim aliquid ex Alexipharmacis miſcere oportet.

V. Cavendum in hac re eſt ab iis, quæ vulgò exterius apo-

ponuntur, nisi leve quiddam sit, ut mica panis, aliquo roborante liquore imbuta.

VI. Quod si compertum fuerit ventriculum calidis gaudere, aut in eodem esse viscidi & crassi humoris aliquid, aut sufficienti nativo calore carere, adhibere tutò possumus parum Theriacæ aqua Scordii dissolutæ; aut pulveris viperini grana aliquot, puta. vi. aut vij. cum tantillo Salis Absinthii in prædicta aqua: Si calidus supra modum fuerit venter, & humores plus justo fervidi, aliquid ex frigidis adhibete, sicut confectionem ex Santalis, Magisterium Margaritarum, & Coralliorum, cum paucis granis Salis Citrii, cujus mentio facta superius *sect.* 7. *Aphor.* 27.

VII. Eodem modo in singulu res fieri debet, præterquam

quod in eo, dum plurimùm laborans defatigatus labitur, devenire ad opiata non erit absre. Ad hoc compertum est plurimum valere, si præbeatur Syrup. ex succo Portulacæ, aut Papavere, aut emulsio 4. seminum frigidorum majorum: Verum his pręmissis, non erit præter rationem Philonii grana decem cum Saccharo Rosaceo commista præbere, dum vitæ periculum impendet, si res differatur, alioqui minimè, aut cautè. Securius tamen potest exhiberi Laudanum Nepenthes Quercetani ad duo vel tria grana, in quo Opium adeò Alexipharmacis corrigitur, ut nullo pacto nocere possit. Monachum febre maligna singultuosa correptum curatum vidistis ab exhibito oleo Amygdal. dulcium, & cucurbitulæ

su-

ſupra regionem ventriculi cum profunda ſcarificatione affixa.

VIII. Virium interim habenda cura juſculis, odoribus, modici vini irroratione, & Alexipharmacis.

Cordi etiã ſummoperè providendum ſacculis ex ſerico cõſtructis, interſutis cum ſpeciebus cordialibus temperatis; ex. gr. *ad unc. 1. ſeminum Citri, Acetoſæ, florum Buglosſæ, Borraginis, Roſarum rubrarum ana unc. ſemis, Camphoræ ſcrup. unum, Santalorum rubeorum drach. i.* Poteſt addi *pulveris rad. Angelicæ, Biſtortæ, foliorum Scordii ana dra. ſemis.*

IX. Licet etiam cordis regionem inungere aqua iſta Theriacali.

Rec. *Theriacæ,*

Confect. Hyacinthinę ana unc. i.

Diſſolvantur in

Succo Scordii,

Pimpinellæ,
Suc. Scab., & Acetosæ,
extractis cum *Aqua rosacea* ea quantitate, quæ libram compleat: Quibus adde
Pulv. Cinnamomi drach. i.
Santalorum omnium, unc. i.
Pulv. Diambræ,
Diamoschi ana drach. ß.
Diamargarit. frigidi,
Electuarii de gemmis sine speciebus ana drach. i.

Misce cum unciis sex *succi Pomorum dulcium redolentium*, & in alembicum immissa distillentur per B. M. Hujus mirabilis est efficacia pro corde: quod etiam præstat *Oleum Matthioli*, & *Epithema Cordiale ex unguenti florum Aurantiorum unc. i. Olei Scorpionum Matthioli drach.* I. *Specierum Diamargarit. frigidi drach. ß.*

X. Nec erit importunus usus epi-

epithematis cordialis hujus.
Rec. *Conf. Alchermes drach. i.*
Theriacæ drach. ſſ.
Pulver. Magiſterii Perlarum,
Hyacinth.
Cornu Cervi præparati ana
ſcrup. ſſ.
Lapid. Bezoartici Orient. gran.
ij.
Diſſolvantur in
Aqua Scorzoneræ,
Acetoſæ ana unc. ij.
Vini Malvatici unc. iv.
Miſce fiat Epithema, cum ſerico applicandum cordi.

XI. Delabitur ſæpiſſimè humor ad inteſtina, citatque alvum aliquando excitata dyſenteria, cui protinus omni arte ſuccurrendum eſt levi purgatione ex Rhabarbaro facta; providendum etiam eſt, non adſtringentibus, ſed Alexipharmacis, & alimentis tenu-

joris, & facilioris substantiæ, ut nullo negotio, & brevi tempore natura illa conficiat.

XII. Nihil in hoc morbo frequentiùs *Verminatione*: Facillimè enim generantur lumbrici à maligna putredine, unde tantò pejoris sunt naturæ, quantò pejorem sui principii redolent originem, perniciosiora multò producẽtes symptomata, quàm qui absque tali febre quotidie in pueris, generantur: Atroces namque solet procreare capitis dolores, deliria, epilepsias, aphonias, stupores, cordis palmos, tusses ferinas; quin & ipsum ventrem perforasse non semel visum est, ut nuper in muliere textrice, quæ decumbebat in via Abadiæ, observastis, cui per illa plusquam viginti per vices cum fęcibus, & cibis immutatis exiverunt, excitato

to tumore, in gangrænam, & ſummam putrilaginem degenerante: Quæ tamen depoſita vermium ingenti copia, & ulcere ad cicatricem perducto, optimè convaluit.

XIII. Illicò igitur hoc ferinum, & exitiale vitium exſtirpandum eſt, antequam in perniciem agantur miſeri languentes, & in negotio tam magni momenti ſtudium ponite, ut ad unguem ſciatis diſtinguere accidentia, quæ à mera ſuccorum pravitate procedunt, ab eis, quæ lumbricorum ſævientium motus, aut morſus excitant; in talibus enim ſimilitudines pariunt errores, ac difficultates.

XIV. Stabilito tamen, quod majori parte, in quibuſdam præſertim Regionibus, ac tempeſtatibus, (ut interim taceam

Hungaricam luem, ut *Theriodem* dictam, anno 1540. grassantem, in qua natas passim in corporibus lacertas & viperas, præter ingentem vermium in cerebro copiam narrat Jordanus; aut Sabaudicam febrem paulò post subsequutam; quam Galli ab effectu diro *Trousse galant* vocabant, quæ horrendo vermium vomitu fortiores strãgulabat, ut scribit Levinus:) malignè febricitantes malignis pariter scateant vermibus, ea sunt ægrotis exhibenda, quæ dum vermes enecare cogitamus, febrem non augeant. Potio à Zacuto descripta securè usurpari potest.

Rec. *Pulpæ Tamarind. drach.vi.*
Sem. Acetosæ,
Portulacæ,
Plantag. ana drach. ß.
Syr. de succo Limon.

Ace-

Acetosi ana unc. ij.
Aquæ Acetosæ,
Portulacæ ana lib. i.
Theriacæ magnæ,
Confect. Alchermes,
Hyacinthinæ ana drach. ſſ.
Cornu Cerv. ſcrup. i.
Corallinæ ſcrup. i. ſſ.
Scobis eboreæ ſcrup. ij.
Succi Limonum unc. ſſ.
Lapidis Bezoart. gr. xx.
Corall. rubr. præpar. ſcrup. ſſ.

Miſce fiat Potio ex intervallis ſumenda. *Libr. v. prax. Hiſt. num.* 15. *obſerv.* 1.

XV. Sed efficaciùs erit auxilium mercur. dulcificatus, qui ſecurè poteſt exhiberi à gr. x. ad xx. pro ætatis, temperamenti, & morbi ratione, in Conſerva aliqua ſolvente, ut Elect. lenitivo, Caſſia, Diapruno, vel in uno, aut altero Damaſceno ſolutivo; cujus præſtan-

tissima descriptio sic se habet, à Rever. Pet. Cavallo Sereniss. olim DD. Mantuæ meritissimo Archiatro communicata: *Rec. Mercurii lib.* ʃʃ. purificetur *aceto*, vel *succo Rutæ depurato*, & multiplici per corium trajectione, deindè in Porphyrite tamdiù ducatur, donec *ter centum folia Auri*, quæ successivè ipsi addantur, in se attraxerit, & penitus imbiberit. Deindè Rec. *Mercurii sublimati purissimi, absquè Arsenico confecti lib.* ʃʃ. adde præcedenti auro imprægnatö Mercurio, & simul in Porphyrite tamdiù ducantur, donec Mercurius delitescat. Facta hac diligenti mixtura, pulvis inditur cucurbitę mediocri, cui optimè luto ex argilla, & arena circa fundum loricatæ, alia similis superponatur, juncturisque clausis, fornaci impona-

natur ad ignem apertum, ſed moderatum, continuo tamen uno gradu, ſex vel octo horarum circiter, donec ſublimatio abſolvatur. Sublimatus ita Mercurius, rejecta farina fatua, quæ in ſublimi adhærebit, in pulverem redigatur, admiſcendo iterum, quod terræ inſtar in fundo cucurbitæ pendebit. Aurum prius lotum, & ſiccatum ſublimetur ut ſicque ter, aut quater repetatur, ut purior evadat, & purgando mitior.

XVI. Cæterum Apozematibus rarius uti oportebit; frequentiùs verò pulveribus, & paſtillis, ac aliis ſolidioribus Alexipharmac.

XVII. Sitis, & linguæ ſcabrities mitiganda ſunt humore frigido; & ob id tanquam febris remedium compeſcenda

esse consulit Gal. 6. pop. part. 3. comm. 33. ubi Hipp. ait: *Sitim sedant, os claudere, tacere, ventum cum potu frigido inducere.*

XVIII. Humectabitur porrò lingua, sincipite irrigato oleo frigido, aut Rosaceo, aut decocto aliquo frigido herbarum ex alto delabente, Oxyrrhodino, linteo quoque imposito. Et fauces sub mento illinantur hoc unguento:

Rec. *Olei Violacei,*
Butyri recentis,
Florum Cassiæ ana unc. ß.
Succi Limonum,
Aquæ Rosaceæ ana unc. i.
Mucilaginis seminum Cydoniorum, & Fœnugræci, in prædicta aqua extractorum *ana drach. ij.*

Misce fiat Limentum, quo imbuatur linteum, & applicetur sub mento.

XIX.

XIX. Retineatur in ore ſal Prunellæ: In febribus enim ardentibus,& malignis Hungaricis, in quibus lingua ad inſtar prunæ, aut carbonis adurebatur, inventum eſt feliciſſimè. Retentio Chryſtalli in ore, & curioſum inſtrumentum, quod excogitavit Sanctorius, ſingularitèr proſunt pro humectanda linguæ ſcabritie; hoc fit ex vitro, vel ex argento inſtar amygdali, refertum foraminulis perexiguis, & pari artificio, quo Æolipilæ, ignis ſcilicet beneficio impletur vel ſero lactis, vel ſucco Citri, vel vino Granatorum; vel lora quadam acri, ſuavi tamen: Ore dum circumvolvitur, ex foraminibus ſudoris in modum liquor incluſus paulatìm ſtillans effunditur, & ſedat ſitim, ſedaturque tunc ob inſtrumenti mo-

motum, quo trahitur ad os aquosa pituita, tùm ob succum madefacientem linguam.

XX. Edat autem laborans frigida cibaria, & olera, utatur Tragacantho in ovi crudi albumine dissoluto, & cum seminibus Cucumeris contrito, ex quo fiat pillula, quæ ore detēta paulatim deglutiatur: Abluatur lingua cum modico aceto, aut vino rubro, & aqua hordei. Somnus sæpius sitim extinguit, licet in malignis febribus id nō satis respondeat, quinimò sæpissimè intensiorem efficit.

XXI. Solet præterea pestilens hujus morbi malignitas fauces invadere, & anginosos affectus efficere, tonsillarum tumores, cancrosa ulcera, aphonias, gulæ resolutiones, & similia, per quæ vix deglutire cibos etiam liquidiores possint, &

po-

potum per nares rejiciant quod in prognoſticis eſt adeò exitiale, ut teſtatur Hiſtoria Anginoſæ, quæ juxta Ariſtionem *lib. 3. Epid. ſect. 2. ægrot. 7.* poſt quam D. Riverius, & alii. Sic ſuffocari obſervaſtis Nobilem Veronenſem Spolverinum, qui decumbebat in foro nundinarum: non potuit evadere, evacuationibus neceſſariis à principio morbi deſtitutus. Evaſit Cauponis filius, cui ſanguis copiosè extractus eſt, & benè purgatus; correptus tamen difficultate deglutiendi cum faucium ulcere, rectè convaluit.

XXII. Remedia pro hoc affectu fuerunt prædictum linimentum; frequentia Gargariſmata ex decoct. Hordei, fol. Olivæ, ſummit. Rubi, in ſero lactis caprilli, ſyrup. Granatorum, ſale Prunellæ, aceto Roſa-

ſaceo, & guttulis ſpiritus Vitrioli. Eclegmata ex flore Caſſiæ, ſyrupo acetoſo, melle Roſaceo, ſucco Hordei, ſale Prunellæ, & lupi ſtercore, & tandem cucurbitula ſub mento ſcarificata, quæ alteri non contulerunt, etſi morbum magnoperè minuiſſent. Obſtate principiis, ſecundum exigentiam, ante quartum evacuate. Sic quamvis in progreſſu morbi eveniant ſymptomata, mitiora erunt, & ſuperabilia.

XXIII. Aphoniæ igitur, quę propter antedictas cauſas anginoſis eveniunt, nulla indigent propria curatione, niſi ſpeciatim fuerint convulſoriæ, non quidem univerſalis principii (gravius enim hoc malum eſt;) ſed inſtrumentorum ad vocem pertinentium læſione. In his impediri ſolent quidem vox per apho-

aphonias, ut sermo per anaudias; quæ ſimptomata quomodocunq; in febribus eveniant, prava ſunt, dicente Hippocrate: *Sermonis defectio in febre mala* lib. 1. Coac. text. 35. ſed pejora multò, ſi cerebrum ſimul oblædatur: *Quæ enim cum febre mutitates fiunt, convulſorio modo in mentis emotionem cum ſilentio tranſeuntes, lethales ſunt*, ajebat Hip. lib. 2. text. 21. Coac. prænot.

XXIV. At quàm ſit gravis aphonia, ex hiſtoriis Hippocratis intelligetis. Quanquam quoſdam viderimus, qui in acutis febribus ab eo caſu convaluerint, ut puella Sartoris filia, quæ decumbebat in via nova, diebus quindecim integris aphona, cum mentis remotione, rectè convaluit, veſicantium præſertim, inter alia remedia pro febris malignitate uſurpata, be-

beneficio. Cæterum quàm rarum hoc ſit, evadere languentes per ſimiles aphonias, ex his colligite. Philini uxor decimoſeptimo, aphona, vigeſimo obiit. Silenus ſeptimo, & octavo aphonus, undecimo exſpiravit: Phyliſcus quinto aphonus, ſexto mortuus: Pythionii aphonia frequēs, decimo mors: Phreniticus ſecunda die aphonus, quarta obiit, & alia, quæ poſſent colligi in hujus argumēti teſtimonium. Sed iſta ex Epidemiorum libris ſufficiant.

XXV. Reliquum eſt, ut inſignem anaudiam, ſive aphoniam referam uxoris Barzizii, quæ filiam pepererat: Hæc poſt quindecimam correpta febre, cum mentis emotione, & ſilentio, mox cum furore, & inordinatis motibus convelli videbatur, melancholica, anaudes,

les: Addo & catocho modo aphona, & ut cum Hippoc. loquar *lib. 2. sect. 2. text. 23.* Coacar dicente: *Quæ cum exsolutione catocho modo fiunt aphoniæ, lethales sunt.* Non fuit hæc lethalis, forsan quia sine virium exsolutione. Quod mirum certè in enixa, copiosissimis lochiis exinanita, concreto & atro sanguine per mensem affatìm fluẽte, nec non febre acuta, cum gravissimis symptomatibus agitata.

XXVI. Modus aphoniæ, ut catochi causam arguebat sanguinis in venis concretionem, posterioris præsertim partis cerebri, quod melancholicis plerumque accidit, humoribus in substãtiam quandam terream, crassam, ac viscidam migrantibus, & spiritu vitali, qui suo motu, suaque tenuitate sangui-

guinem, quem totum pervadit, liquidum reddere solet, prępedito. Respondit eventus: Exhibito namque generoso purgante emetico, ex infusione scilic. pulveris Algarotti, urinas minxit claras quidem, sed quæ citissimè in matula gelatinæ instar concreverint, vitro etiam inverso adhærentes. Hoc sæpè repetito medicamine, & tali succo per urinas educto, paulò post resipuit, loquela, prudentia, & integra sanitate restitutis.

XXVII. Fiunt itaque ex Hippocratis sententia aphonię, & convulsorio modo, & catocho, prout concretus sanguis in alterutrum inclinaverit: Siquidem in corpus, epilepticæ, si autem in mentem, melancholicæ fiunt mutitates, *lib*. 9. *Epid. sect*. 8. *text*. 49. convulsionem

nem

em namque ab humore ob-
truente, melancholiam verò
b alterante, & obtenebrante
nentis ſedem fieri certum eſt,
x invicem commutari non ra-
um. *Melancholici plerumque con-
ueverunt fieri epileptici, & epi-
eptici melancholici, &c.* loc. cit.
XXVIII. Nec minus ſentiũt
culi hujus febris malignos in-
ultus. Non refero jam feroces
culos, fixos, immobiles, lu-
nen refugientes, ſcintillantes,
mortuos, fractos, & ſexcen-
a, quæ in præſagiendo hujus
norbi exitu tantoperè præſtãt,
x tam nimis frequenter obſer-
antur, *ut enim oculi valent, ita
& totum corpus*, dicebat Hipp.
5. *Epid. ſect. 4. tex. 25.* ſed diſtor-
ionem & ſtrabiſmum, quo ſo-
ẽt inuri tanquam ſtigmate, qui
difficultèr ab hoc morbo evaſe-
erunt, levi maligni ſucci por-
tio-

tione in musculos insinuata, sed judicatorio potius, quam convulsorio signo: Ut de eo, qui decumbebat in horto Dealcis 3. *Epid. sect*. 1. *text*. 3. notavit Hippocrates, & nos in multis observavimus: Quinquagenarius quidam ex Rodulphis, & adolescens Lafrancus, Nobiles Veronenses, post hujusmodi gravissimos morbos remanserũt strabones, quorum senior frequenti usu pilularum sine quibus, & aggregativ. perfectè convaluit, junior, licet cum oculi aliqua læsione, optimè valet: Nam, *quibus autem non (ab ortu) alterius mali solutio*. lib. 2. s. 6. t. 2.

Dolor.

XXIX. Non minus solet in hoc affectu facessere negotium, quàm quodvis aliud accidens, cui

cui tanquam majoris mali præludium ocyſſimè ſubveniendũ eſt. Si caput doleat, primò revellendus humor, aut vapor, præmiſſa univerſali evacuatione per frictiones, & cucurbitulas ab infernis ad ſuperiora: Secundò repellendus à capite, hocque levibus, ut Populeo unguento, Oxyrrhodino Roſaceo. Item

Syr. de Papav. unc. i.
Aq. Bugloſſæ unc. iij.
Miſce.

Poſtea diſcutiendum, ultimo mitigandum. At totum corpus ſi doluerit, præter univerſales evacuationes, nullum aliud auxilium admittit, præter univerſales totius frictiones. Optimum tamen erit in his febribus ardentiſſimis cum ingenti capitis dolore, auxilium frontale apponere, ex vitellis onorum

ſale

ſale commixtis, & conquaſſatis, & inter duo lintea ſubtilia, fronti applicatis, & toti ſpinæ dorſi.

XXX. Renũ doloribus ſuccurrendum, non externis unctionibus, ſed refrigerantibus clyſmis ex hordeo, oleo Roſac. Sacchar. vitellis ovorum, lacte. Item alimentis temperatis frigidis, ut ptiſana, amylo, ſeminum frigidorum emulſionibus.

XXXI. Vigilia ſæpè in his graviſſimum ſymptoma, & majorum accidentium minax, cui protinùs ſuccurrendum eſt: Nã vires plurimum diſſipat, & humores ad caput allicit: Quod quidem ſolet eſſe delirii, ac ſæpè phrenitidis ſignum & cauſa: Fit ex calore ferventi, & halitibus acribus, & mordacibus; ſicut ex oppreſſione, dolore capi-

pi-

bitis jactatione, inquietudine, quæ spiritus suprà modum attenuant, & dispergunt.

XXXII. Necessum est silentium & quietem imperare, distractis vaporibus, facta diversione cucurbitulis suris & natibus affixis, ac per ligaturas extremarum partium; Item refrigerato fervore aqua frigida, vel apozematum usu, præsertim propè horam somni.

XXXIII. Utendum tamèn cautè est crurum lavacris, aut saltem præmunito corpore id efficiendum, evacuato nimium, & ante macularum apparitionem, & in conclavi calido humore raptum ad aliquod princeps membrum minante.

XXXIV. Conciliatur etiam somnus modulationibus, fonticulis arte factis, & aquarum

K cur-

currentium leni susurro. Fatigatione etiam, ut lassatus requiescat: Itaque oportet cogere laborantem apertis oculis stare, vel in lecto sedere, ut aliii interpretantur, quemadmodũ consulit Hippoc. *lib.* 6. *Epidem.* *comm.* 4. *tex.* 16. *Somnus* (inquit) *stabilis erectorum vitatio.* Quamobrem oportet brachia, ac tempora fricare eo tempore, ac illis jubere candelam ardentem manibus tenere, donec defatigati dormire quandoque cupiant; nam vetita appetuntur vehementius. Cavete tamen ne hac arte utamini in Phrenitide, aut gravi capitis siccitate inflammatoria, Avicen. 4. *tract.* 2. *c.* 20. & 1. 3. *tract.* 4. *c.* 5. & Paulus *l.* 2. *c.* 24.

XXXV. Somnus etiam conciliatur medicamentis, aut alimentis frigidioribus halituosis

ut

ut amygdalatis & conditis; veluti eo, quod recipit: *Sacchari Violati,*
Rosati,
Borraginati ana unc. ß.
Pulv. sem. Papaveris albi,
Fœniculi ana drac. iij.
Fiat conditum *cum foliis Auri,*
& modico Saccharo.
Eodem modo in ovo sorbili scr. semis seminis Papaveris nigri adiicere possumus. Exhibemus etiam eclegmata ex Papavere ad cochlearia tria aut quatuor, in remissione febris præsertim, si diù ore contineantur.

XXXVI. In quem usum miros præstant effectus Syrupus de Laudano, cujus drach. j. usque ad drach. ij. suavissimè & impunè somnum conciliat. Conficitur verò syrupus ex
Syrupo de succo Citri, &
Cydoniorum ana unc. iv.

Laudani liquefacti gutt. lx.
Misceantur in vase vitreo. At
Laudanum hoc artificio red-
detis liquidum.
Rec. *Opii Thebaici in lamina fer-*
rea exiccati unc. I.
Croci Orientalis,
Macis ana unc. sem.
Spiritus Vitrioli unc. iv.
Aquæ Rosarum unc. vi.
F. maceratio per 6. hebdoma-
das in M. B. cujus liquoris per
se possunt exhiberi gr. ij. ad x.
Potest Laudanum Opiatum
Quercetan. ut accuratè jam est
præparatum, absque alio labo-
re, quantitate sesquiunciæ ma-
cerari in aqua Rosacea, additis
tantum Spiritu Vitrioli, &
Macere.

XXXVII. Item potio hæc
somnifera eundem usum præ-
stat.
Rec. *Decoctionis Latucæ, & Por-*
tu-

tulacæ vehementer expressæ, unc. ij.

Syr. de Papavere unc. i.

Misce, dentur quatuor saltem horis à cœna. Si vires sint alioquin imbecilles, adduntur pulveris Diamargaritonis frigidi gran. 10. Præstabit etiam capitis irrigatio ex oleo Violaceo, Nenupharin, Cucurbitæ, Papaveris, cum succis Lactucæ, Intybi, Solani, Umbilici Veneris.

XXXVIII. Ultimò somnus conciliatur detentis in cerebro spiritibus animalibus, quo minùs possint ad sensus instrumẽta liberè permeare: Quod perficitur unguento Populeo, naribus & fronti illito. Item pomo, aut spongia Hypnotica, de quibus alibi.

XXXIX. Verum, si neque his vigiliæ cessaverint, & ali-

quæ jectigationes, & leves tremores in manibus obſerventur: timor eſt, ne humor morboſus aut vapor jam ſurſum rapiatur: Quoniam caput exſiccatum, & calefactum pre vigilia facilè ſuſcipit, & ab inferioribus trahit. Evidentiùs erit periculum, ſi forſan aliquantulum dormierit: & turbatus excitetur, aut inter dormiendum loquatur: Providendum erit huic periculo omni arte, ligaturis, frictionibus, cucurbitulis, clyſteribus, veſicantibus reduplicatis, ſi forsàn jam appoſita fuerint, & tandem oxyrrhodino tonſo capiti appoſito.

XL. In hoc caſu a quibuſcũque ſomniferis intùs exhibitis præſertim ab Opiatis prorſus abſtinete, nè dùm quietem quęritis, in contrariam affectionem ægrum deducatis: Raptis namque

que vi ſoporiferi, ac viroſi medicaminis ſursũ caliginoſis vaporibus impensè repletur caput,& in profundum ſoporem, aut immedicabilem typhomaniam facilè delabitur. Quapropter in curandis vigiliis, quæ has febres comitari ſolent, eſtote vigilantiſſimi, ut ad unguem ſciatis diſtinguere occaſiones exhibendi ſomnifera, vel ab eis abſtinendi. In quem errorem ſatis infeliciter impegiſſe quoſdam non ſemel obſervaſtis. Notate benè, quæ in præcedentibus Aphoriſ. exarantur circa vigilias, vel meras, vel pravis vaporoſis ſymptomatibus aſſociatas.

XLI. Quod ſi jam delirare inceperit, cucurbitulas ſuris affigere oportebit, eaſque ſcarificare, & plurimum ſanguinis extrahere: Si verò neque

his conquiescat delirium, & adhuc perseveret violentiùs, derivantibus est agendum; Affigendæ erunt cucurbitulæ cervici, & brachiis, & una supra nucham, (seu primam vertebram) scarificanda, & si adhuc præsentia sit sanguinis, poterunt cucurbitulæ, quæ brachiis affiguntur, in parte, superiori nempè, scarificari: Compertũ enim habetur maximi esse momenti in hoc malo hoc remedium.

XLII. Verùm si delirium adhuc non quieverit, conjectandum est aliquid jam esse in capite firmatum, & receptum, cui non sufficiunt revulsiones, derivationes, aut repellentia; sed ad ea, quæ à capite ipso evacuant deveniendum.

XLIII. Quamobrem antequam in veram phrenitidem

ma-

malum degeneret, oportebit frontis vena, aut nasi incisa, quod caput receperit, evacuare, mox idem per ea auxilia, quæ insensibiliter evacuant, tenere: Ob id addere Oxyrrhodinis aliquid discussorium oportebit, velut est oleum Chamæmeli, & tantum ejus adiicere necessum erit, quantum symptoma hoc aliis auxiliis non quieverit, donec solùm utamur Chamæmelino cum modico aceto.

XLIV. Deinceps verò ad ea, quæ actuali calore resolutionẽ moliuntur, deveniendum est, quem usum præstant arietis pulmones adhuc calentes naturali calore, quos à remissione caloris decoquere poteritis denuò in aqua, adjectis floribus Chamæmeli, ut denuò applicentur, & pluriès, adjectis floribus Chamæ-

mæmeli; aut columbarum pulli, aut catuli per dorsum scissi, & pulveribus Santalorum inspersi, & Chamæmeli, à quibus tamen erit desistendum, si æger videatur à delirio quiescere.

XLV. Sed inter truculentiora symptomata, quorum satellitio solet stipari tyrannus iste morbus, non est prætermittendus *lascivus furor uterinus:* quem ut semèl cum admiratione observastis, sic potest sæpiùs contingere. Mulier illa, quæ decumbebat ad viam novam, malignè febricitans, circa undecimum diem abortum fecit, quãtumvis mediocriter lochiis expurgata, in adeò turgentem coitus appetitum, seu potiùs impudicum uteri furorem incidit, ut pulso omni pudore (mulier alioquin honesta, & benè morigerata) quasi œstro percita,

ta, non ſolùm aſſiſtentes quoſcunque inſectaretur, ac ſolicitaret, ſed petulantèr apprehenderet, ac incompoſitis clunium motibus per lectum, quamvis ligata, agitaretur.

XLVI. Præter naturale temperamentum biliosſum, & aduſtum ſubfuſcæ mulieris, putreſcentes malignè, & acerrimè halitus ad cerebrum delati, & in locis muliebribus pruritum ſimul ingentem excitantes, deſipientiam iſtam pepererunt, quæ per multos dies perſeverans, tandem ſanguine largiter à pede miſſo, fotibus, frictionibus, cucurbitulis, ecſtrophiis, ac glyceis peſſariis (quibus corrupti ſeminis: non parva quantitas rejecta,) tandem convenienti exhibito cathartico perfectè curata eſt.

XLVII. Solet etiam non mi-

nus negotium facessere importuna somnolentia, & propensio ad somnum, quæ non minùs grave malum minatur, quam vigilia: Ut enim hæc phreniti-dem, illa lethargum, præser-tim si morbosus apparatus fue-rit pituitosus, aut cum humo-rum crudorum, & crassorum copia; Isti, dum calescunt, sur-sum halitus densos, & caligino-sos protinus transmittunt, qui non raro lethargum efficiunt. Quapropter, & his quampri-mùm succurrendum, iisdem fermè auxiliis quæ pro evitan-da phrenitide proposuimus, sed frequētiùs & pertinaciùs adhi-bitis: Omni arte excitandę sunt facultates animales, avulsis pi-lis, & distortis digitis pedum, aut manuum, ut dormire non permittantur. Oxyrrhodina ea sint, quæ in resolutione phre-

nitidis propoſuimus, nimirùm quæ oleum Chamæmelinum à principio recipiant. Cucurbitula pariter ſcarificata ſupra primas colli vertebras eſt ſingularis auxilii.

XLVIII. Hirudines affigantur venis ſedalibus: quod auxilium in prædominio humorum crudorum & craſſorum, a quibus iſta accidentia dependent, tantum valet, quãtum in phrenitide ſurarum ſcarificationes ex uſu eſſe diximus. Si neque iſtis ſomnus excutiatur, ſternutamentis utendum erit, & aliis ſimilitèr remediis, quæ in capite de lethargo, & ſoporoſis affectibus à cunctis practicis deſcribuntur.

XLIX. Præterea ſolent, qui iſta febre maligna laborant, tentari *parotidibus*, aliquando bono omine, aliquãdo non. Caput

put robustum, & validum tentat se exonerare, si vires constiterint, ut per parotides possit educi materia morbifica: Suppuratis, & expurgatis parotidibus, liberantur ægrotantes crisi quadam imperfecta: sin verò fractis viribus supervenerint, ægrum potiùs jugulant, & conatus naturæ irritos ostendunt. Quapropter, & motus iste naturæ juvandus est, moliendum, ut quamprimùm ad augmentum properent, sed simul cum aliqua materię discussione, ne si plus, qnam par sit, materiæ peccantis attrahatur, laborans suffocationis periculum subeat.

L. Itaque si vires permittant, quamprimùm apparẽtibus parotidibus erit mittendus sanguis ex cephalica, in quantitate mediocri: sin minus, cucurbitu-

tulas ſcarificatas brachio ejuſdem partis, aut ſcapulis affigere oportet, & mox adhibere, quæ citra maximam attractionem diſcutiendi vires obtinent: Ut oleum Chamæmelinum tepidum, cum lana ſæpiùs adhibitum, axungia gallinę, aut modicum unguenti Dialtheæ; quod ſi iſta profuerint, perſeverandum eſt, donec ex toto parotides evaneſcant.

LI. Sin minùs, emplaſtro ſuppurante uti oportet, quod fiet ex oleo de ſemine Lini, Chamæmelino, Croco, & vitellis ovorum, ut Galenus 3. pharmacorum ſecundùm locos, cap. de parotidibus, utitur, quæ mitigandi, & leniendi dolores vires obtinent.

LII. Sicut in aliis, quæ lentè prorumpunt, aut peſtilentes ſunt, attractoriis uti oportet,

&

& cucurbitulis eadem parte aſfixis.

LIII. Quod ſi tantum creverit parotis, aut tam venenoſa ſit, ut laborans de ſuffocatione periclitetur, antequam natura aut diſcuſſioni, aut ſuppurationi ſufficiat, conſultiſſimum eſt candenti auro, aut ferro aliquo levi illam unico foramine aperire, ut veneni vis, aut immodica humorum copia faciliùs exſpiret. Quo ſanè auxilio plurimos veluti deploratos ſanitati fuiſſe reſtitutos compertum eſt.

LIV. Fœda *Phthiriaſis* non rarò etiam hunc morbum comitatur, malo certè omine, ut dictum eſt ſuprà, ſi in principiis appareat, niſi purgatione debelletur, remedium non habet, ut contigit famulo pharmacopolæ ad D. Zenonem, qui

quar-

quarta die apparente Phthiriaſi, ſexta miſerè extinctus eſt. Cum enim ad ingentem putredinem, & malignitatem ſequatur, vix reſiſtendo ſunt miſeri languentes: Et quamvis expurgatione timeri meritò poſſit palindromia maligni ſucci ad interiora, tentari tamèn debet in periculoſo caſu. Nec minùs tentandum purgatione phthiriaſim tollere, quàm multos ſudores per ſomnum factos; ſed hìc purgatione ſola, illìc mixtis ſemper validiſſimis alexipharmacis, & frictionibus externis verſus cutem, motum vaporum, qui à ſanguine putri elevantur, ex quibus pediculi pullulare ſolent, cientibus.

LV. Quæ in morbi declinatione accidit, ex ſe lethalis eſſe non ſolet, incipiente jam natura coctionibus morbum vin-

ce-

cere; tędio tamen, & fœditate languentes excruciat, nec sinit quietem habere. Remedia securiùs adhiberi possunt; expurgandum erit corpus habita præcipui morbi, & ejus temporis ratione; viscera roboranda, & sanguis putredinali dispositione infectus omni studio emundandus.

LVI. Specificum remedium in destruendis radicitùs pediculis Mercurius est, tùm intùs, tùm extrà applicatus, potest namque sine præcedentis morbi suspicione, lavari cutis aqua ista Mercuriali: paretur *decoctum ex Staphide agria, Fumaria, Scabiosa, Lupinis, aut similibus;* vel usurpetur succus alterutrius horum simplicium; vel aquæ eorum stillatitiæ, cum quibus in phiala optimè agitetur per horæ ad minus spatium

Mer-

Mercurius; ſeparato poſtmodũ liquore utimini levi ſpongia eo imbuta, ut cutis leviter madefiat: Intus *dulci Mercurio* nihil mirabilius. Si in declinatione febris malignæ apparuerint copioſi pediculi, cum medicamento, quo vobis utendum erit ad ultimam expurgationem, ſecurè exhibete ejus gr. aliquot, ad minùs *ſcrup. ſſ.*

LVII. Laudatur pariter uſus Theriacæ, cui ex Gal. V. *ſimp. med. c.* 2. opponet forſan aliquis, viperarum carnem pediculos maximè procreare: *quibus nempè*, ait, *affatim eſt malus ſuccus in corpore*. Sed Theriacam potiùs ratione aliorum ingredientium reprobate, quam ratione carnis viperinæ, in calente adhuc cinere febris malignæ, ne ſuo calore de novo incendium excitetur: Nam caro viperina

in

in affectibus curandis insigniter valet, teste eodem Gal. *Properat enim vis ejus ad cutem per eam, quæ in corpore sunt, recrementa exigens*. Undè quantumvis primis diebus ingentem pediculorum copiam procreasse videatur, sequentibus tamen emundato mirabiliter sanguine, non ampliùs pullulant, consumpta pediculorum omni materia, & per ipsam cutem in pediculos, & halitus dissipata. Vicem igitur suspectæ Theriacæ suppleat pulvis viperinus, singulare in enecandis vermiculis alexiterium, à quo uliginosæ reliquiæ malignitatis pariter absorbentur.

LVIII. Hoc singulari, atque efficaci remedio non solùm roborãtur nobiliora viscera; massa sanguinea, ichorosa, ac putri labe coinquinata expurgatur,

sed

ſed affectus omnes cutanei, in quos per difficiles judicationes terminari ſolet iſte morbus, propter materiæ peccantis, nunquam ſatis bene concoctæ viſciditatem, quæ extremæ cuti adhæreſcens, eam acri exedit prurigine, & fœda ac furfuracea contaminat ſcabie, apprimè delentur. Quod loco citato ſcripſit Gal. his verbis: *A cute ceu ſquama abſcedit, ac decidit extima cutis* (quam Græci vocant *Epidermida*) *ad quam ſiſtuntur, ac retinentur craſſi, terreique humores ad cutem protruſi, à quibus quidem pſoræ, lepræ, & elephantes naſcuntur*. Nobili Cantabrolzaguertio, quem olim curavimus, poſt malignum morbum illud contigit; ut tota epidermis abſcederet à cute, non quidem in furfures, aut ſquamulas, ſed in lora oblonga, quę à toto dorſo

ſo uno tractu evellebantur. Acris & ſubtilis, viſcida tamen materia hoc effecerat, ut exuvium ſeu ſenectam, ſerpentis adinſtar, convaleſcendo immutaret.

LIV. Sed ſi contingat acrem iſtam materiam in cutem capitis deponi, *defluvium capillorum* ſequitur, quaſi per abſceſſum, interno capite in cutem, & radices capillorum extrudente ſua recrementa: Unde ſæpè ſit, ut qui ex hoc morbo impenſiùs delirarunt, ſuperveniente capillorum defluvio liberentur, eò magis, ſi aliæ magis aptæ evacuationes conjungantur: Ut contigit Dexippo, qui poſt defluvium capillorum, & urinam ſimul copioſam, & craſſam ſubſidentiam habentem à delirio liberatus eſt, 6. *Epid. ſect.* 6. *text.* 21. In

con-

onvaleſcentibus igitùr utplu-
imùm hoc ſequitur ſalubre vi-
ium, quod non illicò adſtrin-
gentibus reprimendum, ne ma-
igni halitus iterùm intùs ſe
condant; ſed cunctandum,
donec cerebrum longo deflu-
vio fuerit ſatis exoneratum.
Tunc ex Coſmetica quærite
remedia, ut ſuppleat ars, quod
morbus abſtulit.

F I N I S.

